

ภาพวาดภาพพุทธประวัติสำหรับเผยแพร่
The Life of the Lord Buddha

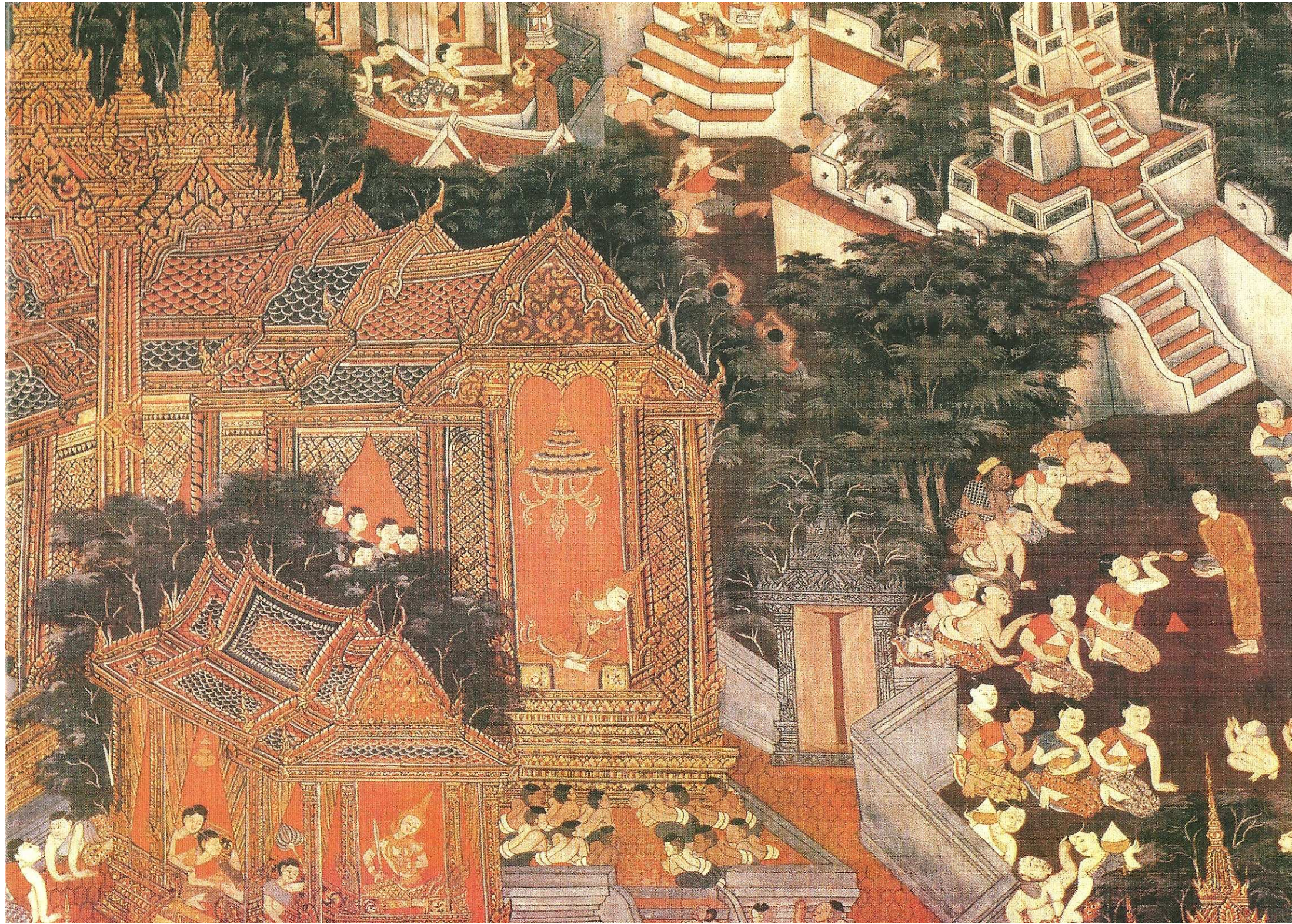
สมุดภาพพุทธประวัติสำหรับเยาวชน

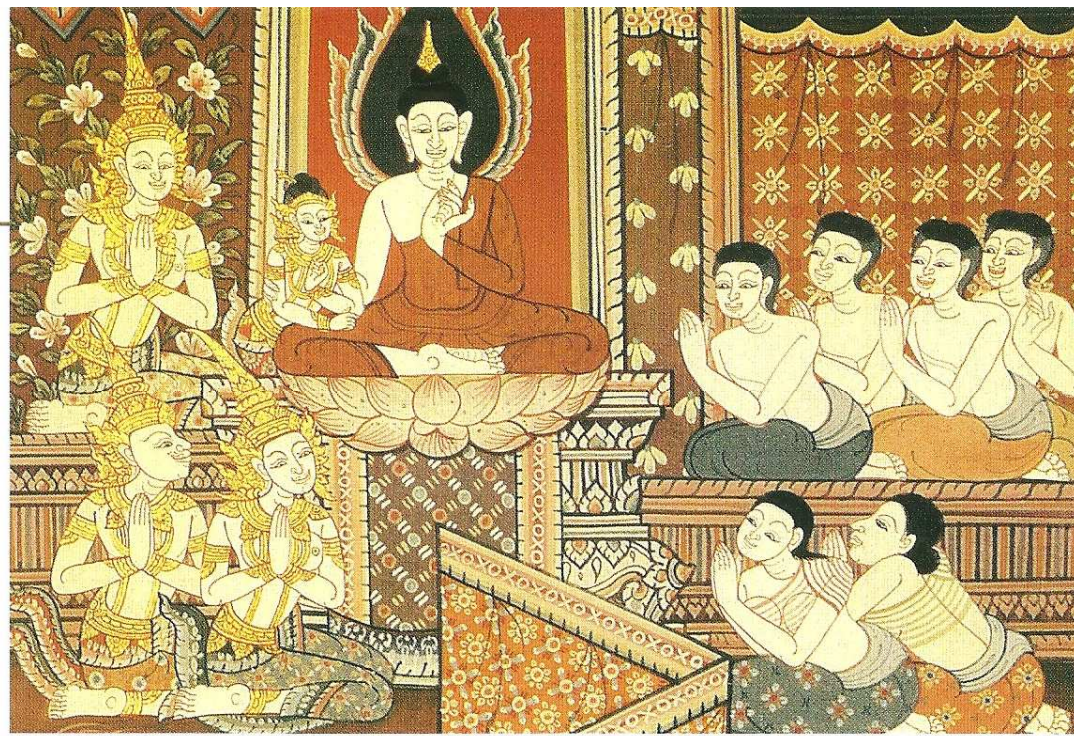
The Life of the Lord Buddha

หนังสือเผยแพร่

ห้ามจำหน่าย

จัดพิมพ์ครั้งที่ ๓

โดย

คณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อจัดทำหนังสือ "คำถาม-คำตอบเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา"

ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักนายกรัฐมนตรี

พุทธศักราช ๒๕๔๒

จัดพิมพ์เผยแพร่ ๓,๕๐๐ เล่ม

ประพัฒน์ แสงวณิช จิเรียม

สนั่น รัตน์ เขียนภาพ

พิฑูร มลิวัลย์ ภาษาไทย

สุชีพ บุญญาภาพ ภาษาอังกฤษ

ชมภูภา หงษ์สุวรรณ ออกแบบและจัดรูปเล่ม

Published by the Ad Hoc Sub-committee for the Preparation
of Books on Buddhism

The National Identity Commission

The Secretariat of the Prime Minister, THAILAND

First Edition B.E. 2530 (1987)

Second Edition B.E. 2536 (1993)

Third Edition B.E. 2542 (1999)

Initiated by Prapat Saengwanit

Painted by Sanan Ratana

Narrated by Sujib Punyanubhap in English and Phitoon Maliwan in Thai

Designed by Chompukar Hongsuwan

ISBN 974-7770-05-9

Copyright 1999 by The Office of the Prime Minister

All rights reserved. Except for use in a review.

The reproduction or utilization of this work in any form
or by any electronic, mechanical or other means is forbidden
without the permission of the publisher

คำนำ

ในการพิมพ์ครั้งที่ ๓

หนังสือเรื่องสมุทภาพพุทธประวัติสำหรับเยาวชนเล่มนี้ เริ่มจัดพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐ ครั้งที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๖ และครั้งที่ ๓ นี้ พ.ศ. ๒๕๔๒ เว้นระยะห่างกันครั้งละ ๖ ปี การจัดพิมพ์ใน ๒ ครั้งแรกภายใต้การดำเนินการของ คณะอนุกรรมการส่งเสริมศาสนาและจริยธรรม ส่วนการจัดพิมพ์ครั้งนี้ คณะกรรมการเฉพาะกิจจัดทำหนังสือคำถามคำตอบเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งส่วนหนึ่งก็นับเนื่องในคณะอนุกรรมการส่งเสริมศาสนาและจริยธรรมนั่นเอง และต่างก็อยู่ภายใต้คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี เป็นฝ่ายดำเนินการ

สาระสำคัญของเอกสารเล่มนี้ เป็นการแสดงภาพจิตรกรรมเกี่ยวกับพุทธประวัติซึ่งเขียนขึ้นตามแบบจิตรกรรมฝาผนังของไทย อันแสดงเอกลักษณ์สืบทอดกันมาแต่โบราณกาลเป็นการผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรม จิตรกรรม และประติมากรรมของไทย ซึ่งปรากฏในวัดวาอารามและในพระบรมมหาราชวัง

งานนี้สำเร็จขึ้นด้วยความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย เช่น ท่านผู้ริเริ่ม ท่านผู้เป็นจิตรกร ท่านผู้จัดวางรูปแบบในการเข้ารูปล่ม และท่านผู้จัดทำคำบรรยายทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

การจัดพิมพ์ในครั้งนี้ประจวบกับมหามงคลสมัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษา ๖ รอบนักษัตร จึงนับเป็นมงคลโรกาล ที่จะโดยเสด็จพระราชกุศลด้วยการแจกจ่ายเอกสารส่งเสริมพระพุทธศาสนาและเอกลักษณ์ไทยไปในขณะเดียวกัน

เอกสารเล่มนี้ได้รับความสนใจและความเรียกร้องต้องการอย่างกว้างขวางทั้งภายในและภายนอกประเทศเพราะเคยแจกจ่ายแก่ผู้แทนศูนย์ส่วนภูมิภาคขององค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกหลายสิบประเทศผู้มาร่วมประชุมใหญ่ขององค์การนี้ในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ การจัดพิมพ์ครั้งใหม่ใน พ.ศ. นี้ จึงน่าจะสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี

โนมหมงคลวโรกาลเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงเป็นพระมิ่งขวัญของประชาชนชาวไทย จึงขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยโปรดอภิบาลประทานสรรพอิฏฐวิบุลยผลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชสมเด็จพะนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พร้อมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ ขอให้ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน

ขอให้ประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า รวมทั้งพี่น้องชาวโลกทั้งปวง ตลอดจนประชาสัตว์ทุกถ้วนหน้าจงมีความสุข ความเจริญ พ้นจากอันตรายภัยพิบัติ ประสบแต่สารพัดสิ่งพึงประสงค์ จงทุกประการ

คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำหนังสือคำถามคำตอบ
เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นภาษาอังกฤษ
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

คำนำ

ในการพิมพ์ครั้งแรก

หนังสือสมุดภาพพุทธประวัติสำหรับเยาวชนพร้อมด้วยคำบรรยายทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษนี้ สำเร็จขึ้นด้วยการริเริ่มของนายประพัฒน์ แสงวณิช รองประธานอนุกรรมการจัดทำโสตทัศนูปกรณ์เพื่อการศึกษาและเผยแพร่ศาสนา ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ ในสมัยที่ดำรงตำแหน่งรองอธิบดีกรมศิลปากร โดยท่านได้ติดต่อกับอาจารย์สนั่น รัตนะ อาจารย์ในวิทยาลัยช่างศิลป์ กองศิลปศึกษา กรมศิลปากร ให้เป็นผู้เขียนภาพพุทธประวัติสีฝุ่นแบบจิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งอาจารย์สนั่น รัตนะก็ได้มีศรัทธาและวิริยะอุตสาหะ เขียนให้สำเร็จเรียบร้อยรวม 32 ภาพ ต่อจากนั้น คณะอนุกรรมการฯ จึงขอให้นายพิฑูร มลิวัลย์ ทำคำบรรยายเป็นภาษาไทย และนายสุชีพ ปุญญานุภาพ ทำคำบรรยายเป็นภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ยังได้ขอให้นายพิฑูร มลิวัลย์ ช่วยเรียบเรียงพุทธประวัติย่อ เพื่อจัดพิมพ์ไว้ท้ายเล่มอีกส่วนหนึ่งด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสนใจในการศึกษาภาพ, คำบรรยาย และเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติโดยสังเขป

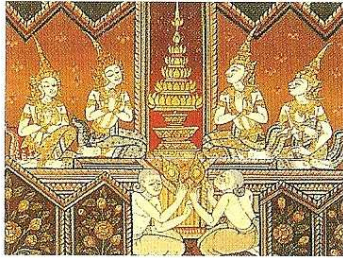
คณะอนุกรรมการฯ หวังว่า งานโสตทัศนูปกรณ์เพื่อส่งเสริมการศึกษาและพระพุทธรูปศาสนาเรื่องนี้ จะเป็นประโยชน์ทั้งแก่เยาวชนและท่านผู้สนใจโดยทั่วไป อันเป็นการส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติไปในขณะเดียวกัน จึงขอขอบคุณทุกท่านผู้มีส่วนช่วยให้งานนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีไว้ ณ โอกาสนี้

คณะอนุกรรมการจัดทำโสตทัศนูปกรณ์เพื่อการศึกษาและเผยแพร่ศาสนา
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

๑๔ สิงหาคม ๒๕๓๐

พระพุทธรูปบิดาและพระพุทธรูปมารดาในพิธีอภิเษกสมรส

The Royal Wedding

๘

8

พระนางมัทมายาทรงพระสุบิน

Queen Mahamaya's Dream

๑๐

10

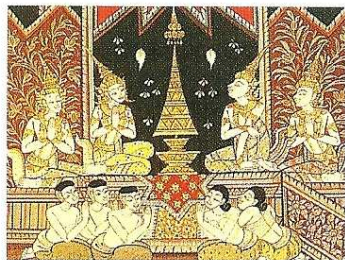

เจ้าชายสิทธัตถะประสูติ

Prince Siddhattha's Birth

๑๒

12

เจ้าชายทรงอภิเษกสมรส

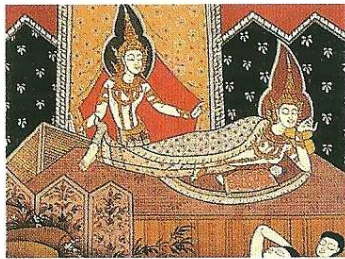
The Prince's Marriage

๑๔

14

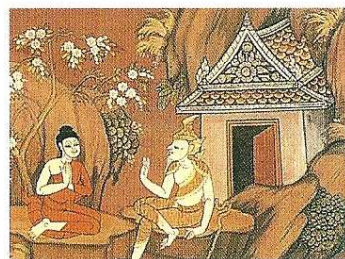
เสด็จประพาสพระราชอุทยาน ๑๖
On Royal Park Tours 16

มหาภิเนษกรมณ์
 (การเสด็จออกผนวช) ๑๘
The Great Renunciation 18

เจ้าชายทรงตัดพระเมालี ๒๐
The Prince Had His Hair Cut off 20

ทรงแสวงหาโมกขธรรม
 คือความหลุดพ้น ๒๒
In Search of Salvation 22

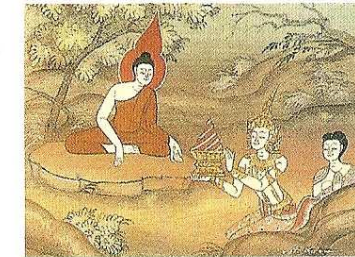
๒๔
 เจ้าชายทรงบำเพ็ญ
 ทุกรกิริยา
 24
The Practice of Austerities

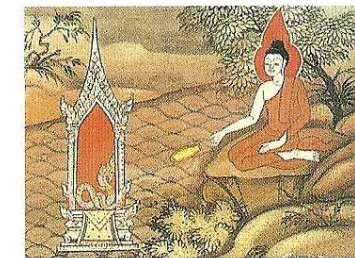
๒๖
 พิณสามสาย
 26
The Harp of Three Strings

๒๘
 พระกระยาหาร
 ก่อนตรัสรู้
 28
The Meal Before Enlightenment

๓๐
 ทรงลอยถาด
 30
The Prince Dropped down the Vessel

การตรัสรู้
(คือรู้อย่างแจ่มแจ้ง)

The Enlightenment

๓๒

32

ธิดาพญามาร

The Devil's
Daughters

๓๔

34

พญานาค ชื่อมุจลินท์

Mucalinda,
the Serpent King

๓๖

36

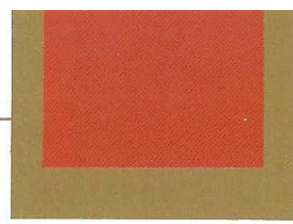

อุบาสกคู่แรก

The First Two
Lay Followers

๓๘

38

ทรงแสดง
พระปฐมเทศนา

Preaching
the First Sermon

๔๐

40

เสด็จสู่กรุงกบิลพัสดุ์

Going to Kapilavastu

๔๒

42

เสด็จเยือนพระชายา
และพระโอรส

Calling on
His Wife and Son

๔๔

44

พระประยูรญาติ
เจริญรอยตามพระยุคลบาท

Relatives followed
the Lord's Foot-steps

๔๖

46

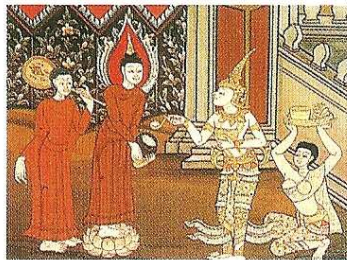

ทรงระงับข้อพิพาทเรื่องน้ำ
ของพระประยูรญาติ

Pacifying His Relatives
in the Case of
Water-dispute

๔๘

48

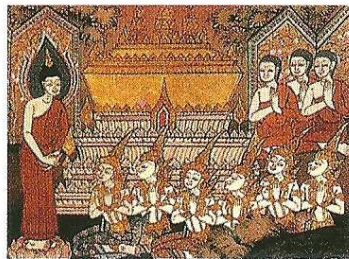

เสด็จออกบิณฑบาต
ในกรุงกบิลพัสดุ์

Going out for Food
in Kapilavastu

๕๐

50

ถวายพระเพลิง
พระบรมศพพระพุทธบิดา

The Buddha's Father
was cremated

๕๒

52

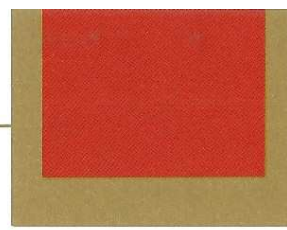

พระราหุลบรรลु
ความเป็นพระอรหันต์

Ven. Rahula Attained to
Arahatship

๕๔

54

ทรงแสดงธรรม
โปรดพระองค์อุลิมมา

Preaching
Angulimala

๕๖

56

ช้างไม่อาจทำอันตราย
พระพุทธเจ้า

The Elephant Couldn't
Hurt the Buddha

๕๘

58

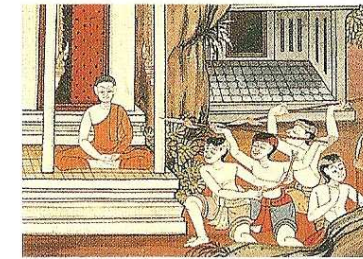

พระโมคคัลลานะ
ถูกประทุษร้าย

Ven. Moggalana
Was Hurt

๖๐

60

พระราหุลบรรลุ
ความเป็นพระอรหันต์

Ven. Rahula Attained to
Arahatship

๕๔

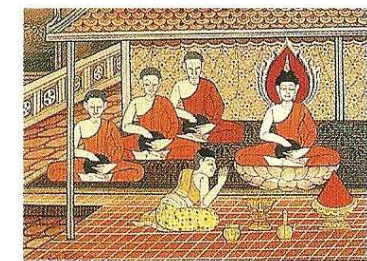
54

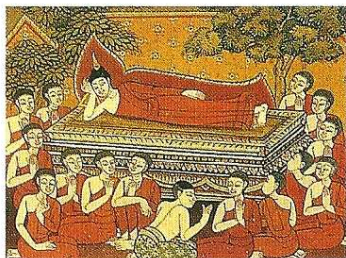
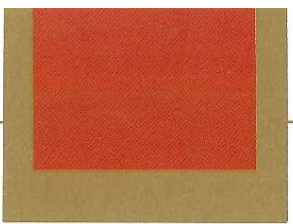
พระกระยาหารมื้อสุดท้าย

The Last Meal
of the Lord Buddha

๖๒

62

การประชวรของพระพุทธเจ้า

๖๔

The Buddha's Sickness

64

การปรินิพพาน

๖๖

Passing Away into Parinibbana

66

การถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ

๖๘

Cremation of the Buddha's Body

68

การแจกพระบรมสารีริกธาตุ

๗๐

Distribution of His Relics

70

พระพุทธบิดาและพระพุทชมารดาในพิธีอภิเษกสมรส
เจ้าชายสุทโธทนะ และเจ้าหญิงมามายา เข้าสู่พิธีอภิเษกสมรส ณ อโศกอุทยาน

The Royal Wedding
Prince Suddhodana and Princess Mahamaya in the royal wedding
ceremony at Asoka Park.

พระนางมหามายาทรงพระสุบิน

พระนางมหามายาทรงพระสุบินว่า ลูกช้างเผือกเข้าไปสู่พระครรภ์ของพระนาง
ตั้งแต่นั้นมาก็ทรงพระครรภ์

Queen Mahamaya's Dream

Queen Mahamaya had a dream that a young white elephant entered into
her womb. Since then she was pregnant.

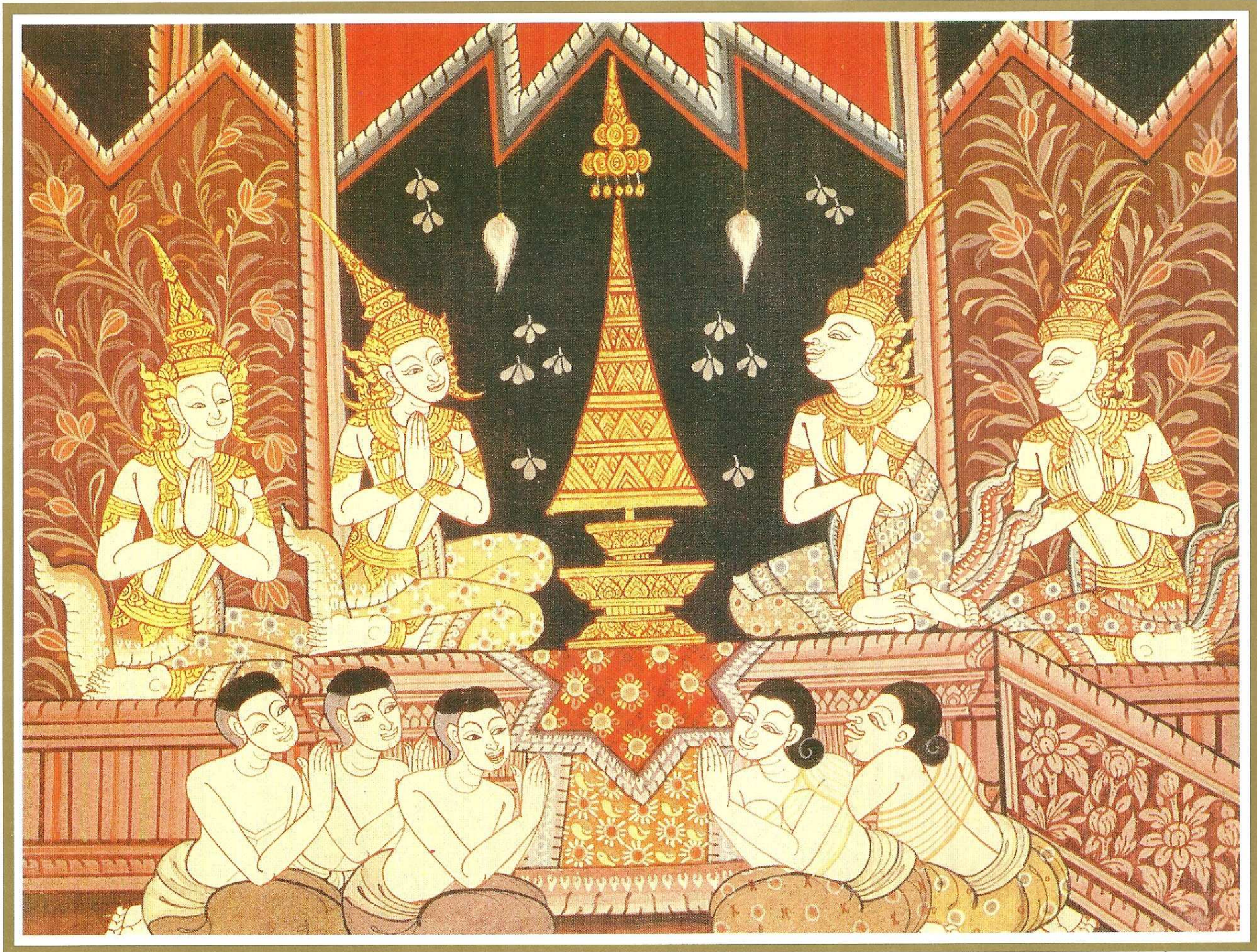
เจ้าชายสิทธัตถะประสูติ

พระนางมัทมายาประสูติเจ้าชายสิทธัตถะ ณ อุทยานลุมพินี
ในวันวิสาขปุณณมี ๘๐ ปีก่อนพุทธศักราช

Prince Siddhattha's Birth

Queen Mahamaya gave birth to Prince Siddhattha at Lumbini Park on
Vesakha Full Moon Day, 80 years before the Buddhist era.

เจ้าชายทรงอภิเษกสมรส

เจ้าชายสิทธัตถะ ทรงอภิเษกสมรสกับพระนางยโสธรา หรือพิมพา แห่งโกลิยวงศ์
ประทับสำราญในปราสาท ๓ ฤดู

The Prince's Marriage

Prince Siddhattha married Princess Yasodhara or Bimba of the Koliya
clan and lived happily in the three castles built for the three seasons.

เสด็จประพาสพระราชอุทยาน

ในการเสด็จประพาสพระราชอุทยาน ๔ ครั้ง ได้ทอดพระเนตรเห็นคนแก่ คนเจ็บ คนตาย และนักบวช โดยลำดับ ทำให้เจ้าชายทรงเบื่อหน่ายต่อสิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งทั้งหลาย

On Royal Park Tours

On the four royal park tours the Prince saw an old man, a sick man, a dead man and an ascetic respectively which made Him weary of the conditioned things.

มหาภิเนษกรรมณ์ (การเสด็จออกผนวช)

เมื่อกลับจากการประพาสพระราชอุทยานครั้งสุดท้าย ทรงทราบว่าพระชายา
ประสูติพระโอรส ก็ทรงตัดสินพระทัยเสด็จออกผนวชในคืนวันนั้น

The Great Renunciation

Coming from the last tour and learning that his consort was delivered of
a son. The Prince then decided to renounce the world that night.

เจ้าชายทรงตัดพระเมาลี

เมื่อเสด็จถึงฝั่งแม่น้ำอนามา เจ้าชายทรงตัดพระเมาลีด้วยพระขรรค์

The Prince Had His Hair Cut off

On reaching the bank of Anoma River the Prince cut off his hair with the sword.

ทรงแสวงหาโมกขธรรม คือความหลุดพ้น
ในชั้นแรกเจ้าชายเสด็จไปศึกษาอบรมกับดาบสบางท่าน เพื่อแสวงความเป็นผู้หลุดพ้น
จากทุกข์

In Search of Salvation
The Prince first approached some ascetics for learning and training in
search of freedom from suffering.

เจ้าชายทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา

เมื่อไม่พอพระทัยด้วยอุดมคติและข้อปฏิบัติของดาบสทั้งสอง เจ้าชายจึงทรงแสวงหามรรคา
ด้วยพระองค์เอง โดยทรงบำเพ็ญตบะทรมาณพระองค์ มีพระภิกษุเบญจวัคคีย์คอยปฏิบัติ

The Practice of Austerities

Dissatisfied with the two ascetics' ideologies and practices the Prince
tried to find out the way for himself by practising austerities with five
monks in attendance.

พิณสามสาย

ท้าวสักกะ จอมเทพ ทรงดีดพิณสามสาย สายหนึ่งตึงเกินไป สายหนึ่งหย่อนเกินไป
สายหนึ่งพอดี

The Harp of Three Strings

Sakka, the Divine King, played the harp of three strings : the taut,
the slack and the moderate.

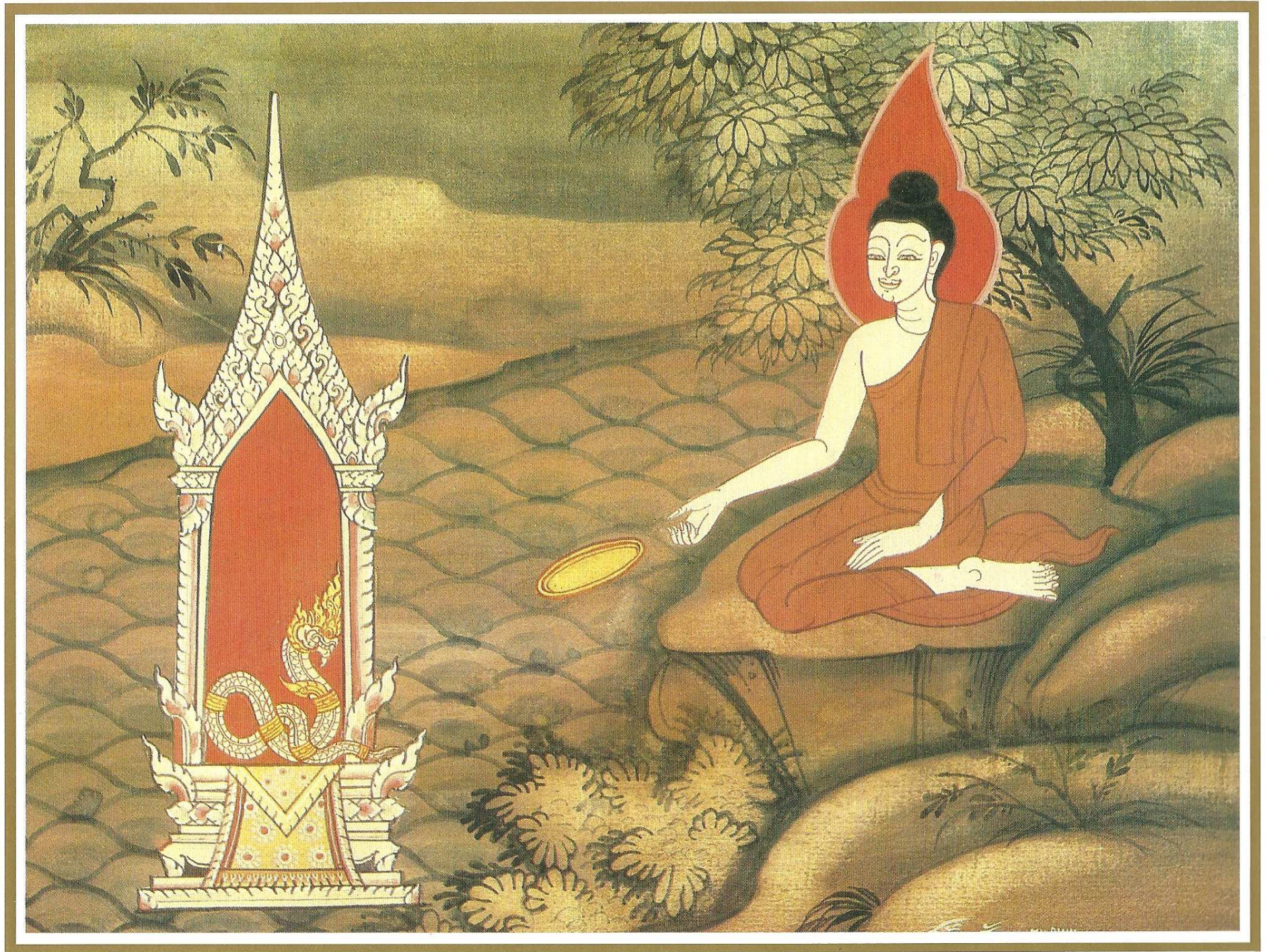
พระกระยาหารก่อนตรัสรู้

นางสุชาดา ถวายข้าวมธุปายาส คือ ข้าวหุงด้วยนมสด ผสมน้ำผึ้ง แต่พระโพธิสัตว์
เป็นพระกระยาหารมือก่อนการตรัสรู้

The Meal Before Enlightenment

Sujata presented the milk-rice mixed with honey to the “Buddha to be,”
the meal before his Enlightenment.

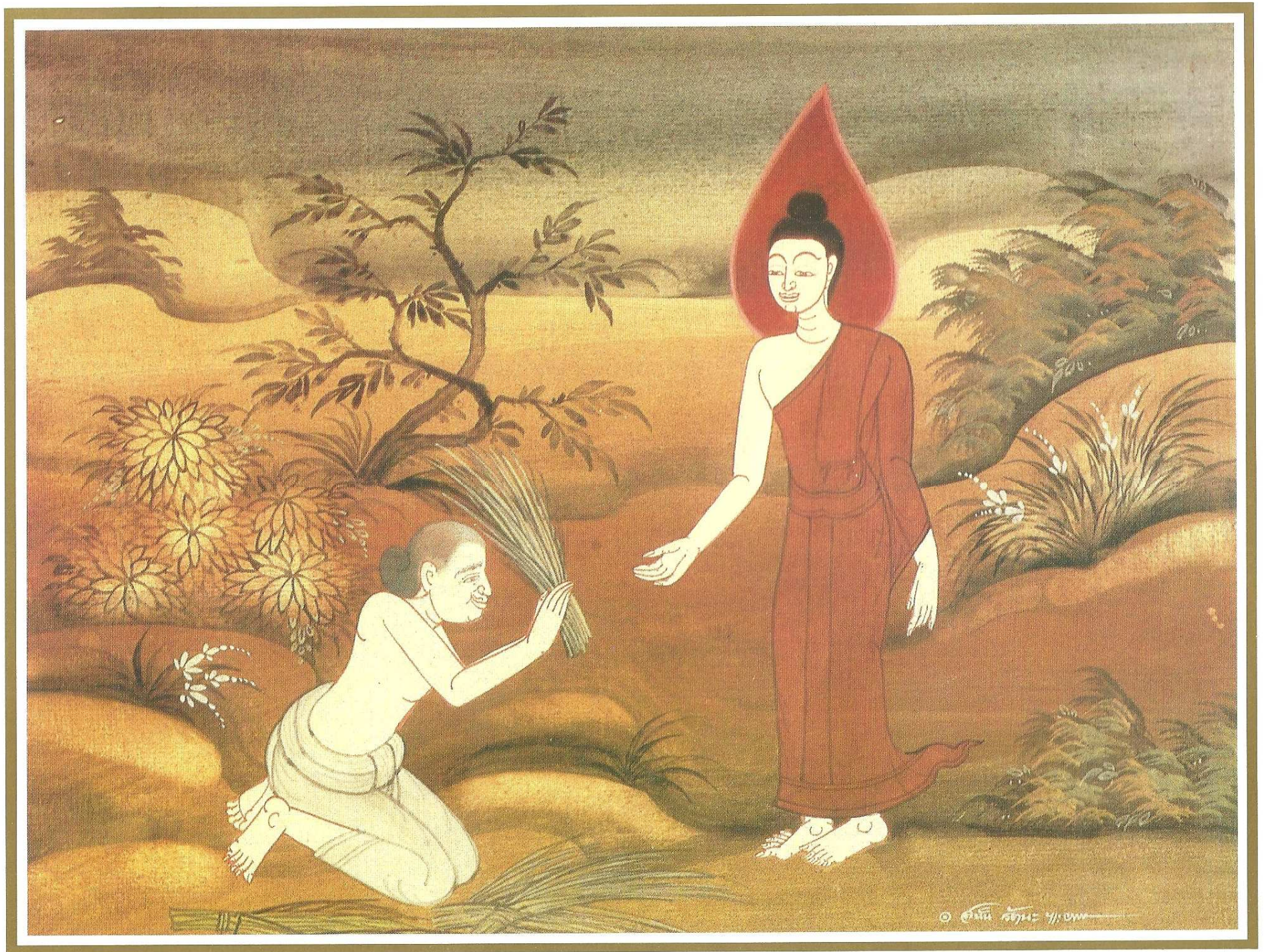
ทรงลอยถาด

เจ้าชายเสด็จไปสู่ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ภายหลังที่เสวยข้าวมธุปายาสนั้นแล้ว
ทรงลอยถาดทองลงในแม่น้ำ

The Prince Dropped down the Vessel

The Prince went to the bank of Neranjara River and after taking that
milk-rice, dropped down the golden vessel into the river.

การตรัสรู้ (คือรู้อย่างแจ่มแจ้ง)

นายโสทธิยะ คนหาบหญ้า ถวายหญ้า ๘ ฟ่อนแด่เจ้าชาย ทรงนำไปเกลี่ยใต้โคนไม้โพธิ์ และประทับนั่งบนนั้น เณรพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก ด้วยการปฏิบัติบำเพ็ญทางจิต ก็ได้ทรงบรรลุพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ (คือ พระปัญญาตรัสรู้เองโดยชอบอัน ยอดเยี่ยม) ในเวลารุ่งอรุณ วันวิสาขปุณณมี

The Enlightenment

Sotthiya, the grass-carrier, presented eight bundles of grass to the Prince who took and scattered the grass under the Bodhi tree and sat upon it with His face towards the East. He through spiritual practice attained to the full Enlightenment at dawn of Vesakha Full Moon Day.

ธิดาพญามาร

ตลอดเวลา ๗ วัน ที่พระพุทธเจ้าเสวยวิมุตติสุขอยู่ที่โคนต้นอชปาลนิโครธ (ต้นไทรที่เด็กเลี้ยงแพะพักอาศัยร่มเงา) ธิดาทั้ง ๓ ของพญามาร ได้มาพยายามเพื่อจะยั่วให้ทรงหันไปสู่ความยินดีทางโลก แต่ก็ไม่เป็นผล

The Devil's Daughters

During seven days while the Buddha was experiencing of the bliss of deliverance under the shepherds' banyan tree, three daughters of the devil came and tried in vain to lure the Lord to worldly pleasure.

พญานาค ชื่อ มุจลินท์

ภายใต้ต้นมุจลินท์ หรือ ต้นจิก มีพญานาคชื่อ มุจลินท์ มาถวายอารักขา ป้องกันพระองค์
จากฝนและลมหนาว

Mucalinda, the Serpent King

Under the tree *Barringtonia Acutangula*, the Serpent King named
Mucalinda came to protect the Lord from rain and cold wind.

อุบาสกคู่แรก

พ่อค้า ๒ คน คือ ตปุสสะ กับภัลลิกะ ได้ถวายเป็นข้าวสัตตูก้อน และข้าวสัตตุดมสนน้ำผึ้ง
แด่พระพุทธเจ้า และประกาศตนเป็นอุบาสก ถึงพระพุทธกับพระธรรมเป็นสรณะ

The First two Lay Followers

The two merchants, Tapussa and Bhallika, presented to the Lord the rice cake and the honey cake and declared themselves the Lord's followers who took the Buddha and the Law as their guides.

ทรงแสดงพระปฐมเทศนา

เสด็จไปสู่ป่าอิสิปตนะ พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระปฐมเทศนาแก่ภิกษุเบญจวัคคีย์ (กลุ่มภิกษุ ๕ รูป) และภิกษุรูปหนึ่งในจำนวนนั้น คือ พระอัญญาโกณฑัญญะ ได้ดวงตาเห็นธรรม ในวันอาสาฬหปุณณมี

Preaching the First Sermon

Going to Isipatana, the forest, the Lord Buddha delivered His First Sermon to the five monks and one of them, Aññākoṇḍañña, won the Noble Insight on Asalha Full Moon Day.

เสด็จสู่กรุงกบิลพัสดุ์

พระพุทธเจ้าเสด็จสู่กรุงกบิลพัสดุ์ ตามพระราชดำรัสเชิญของพระพุทธบิดา ผู้ทรงทราบ
ข่าวการตรัสรู้ของพระโอรส

Going to Kapilavastu

The Lord Buddha went to Kapilavastu following the invitation of His
father, King Sudhodana, who had learned of his son's Enlightenment.

เสด็จเยือนพระชายาและพระโอรส

เมื่อประทับอยู่ ณ กรุงกบิลพัสดุ์ พระพุทธเจ้าได้เสด็จเยือนพระชายา คือ พระนางยโสธรา
และพระโอรส คือ พระราहुล

Calling on His Wife and Son

Staying in Kapilavastu the Lord Buddha went to see His former wife,
Princess Yasodhara, and His Son, Prince Rahula.

พระประยูรญาติเจริญรอยตามพระยุคลบาท

พระประยูรญาติหนุ่ม ๆ เป็นอันมากเจริญรอยตามพระยุคลบาทของพระพุทธเจ้า
เสด็จออกผนวช

Relatives followed the Lord's Foot-steps

Following the Buddha's foot-steps many young relatives entered the
monk-hood and live a chaste life.

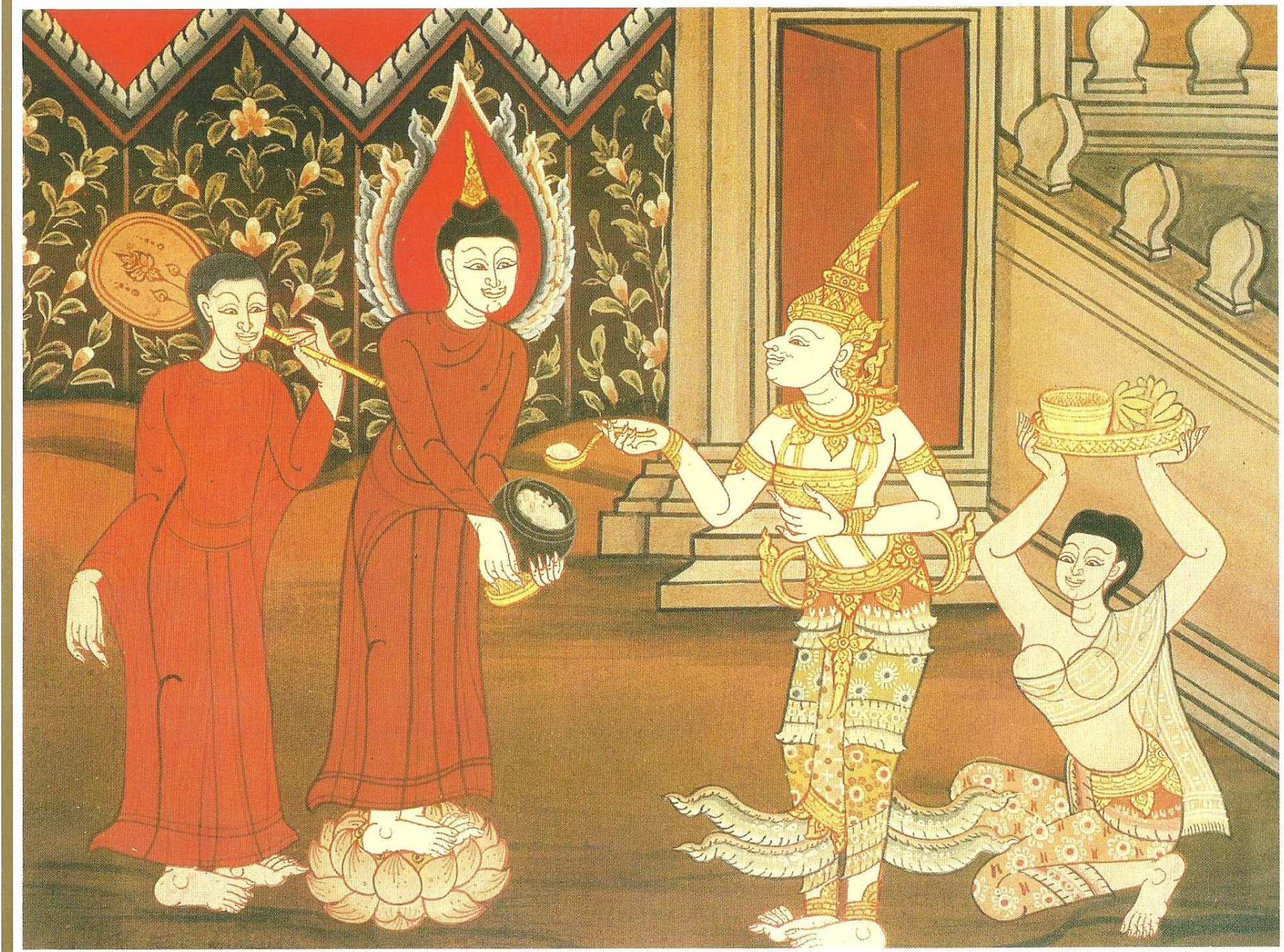
ทรงระงับข้อพิพาทเรื่องน้ำของพระประยูรญาติ

พระพุทธเจ้าทรงระงับข้อพิพาทเรื่องน้ำของพระประยูรญาติ ทั้งจากราชสกุลศากยะ
และ โกลิยะ

Pacifying His Relatives in the Case of Water-dispute

The Lord Buddha calmed down His relatives of the Sakya as well as the
Koliya clans in the case of water controversy.

เสด็จออกบิณฑบาตในกรุงกบิลพัสดุ์

เมื่อประทับอยู่ในพระนครหลวงของพระพุทธบิดา พระพุทธเจ้าเสด็จออกบิณฑบาต
ในเวลาเช้าหลายครั้ง

Going out for Food in Kapilavastu

Staying in the capital city of His father the Lord Buddha, several times,
went out for alms in the morning.

ถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธบิดา

พระพุทธเจ้า พร้อมด้วยพระสาวก ทรงจัดการถวายพระเพลิงพระบรมศพพระเจ้าสุทโธทนะ

The Buddha's Father was cremated

The Lord Buddha, along with His noble disciples arranged the cremation of King Suddhodana's body.

พระราหุลบรรลุความเป็นพระอรหันต์

พระราหุล โอรสของพระศาสดา ทรงได้รับอนุญาตให้บรรพชาเป็นสามเณรพระองค์แรก และต่อมาได้อุปสมบทเป็นภิกษุ ท่านมีความกระตือรือร้นในการศึกษาและฝึกอบรม แกร่งกล้า จึงได้บรรลุความเป็นพระอรหันต์ คือ สภาพที่เป็นอิสระจากกิเลส (ความชั่ว ที่ทำจิตให้เศร้าหมอง) ทั้งปวง

Ven. Rahula Attained to Arahatship

The Master's Son, Rahula, was allowed to be ordained as a first novice and later as a monk. He through enthusiastic study and training attained Arahatship, the state of being free from all defilements.

© 1971

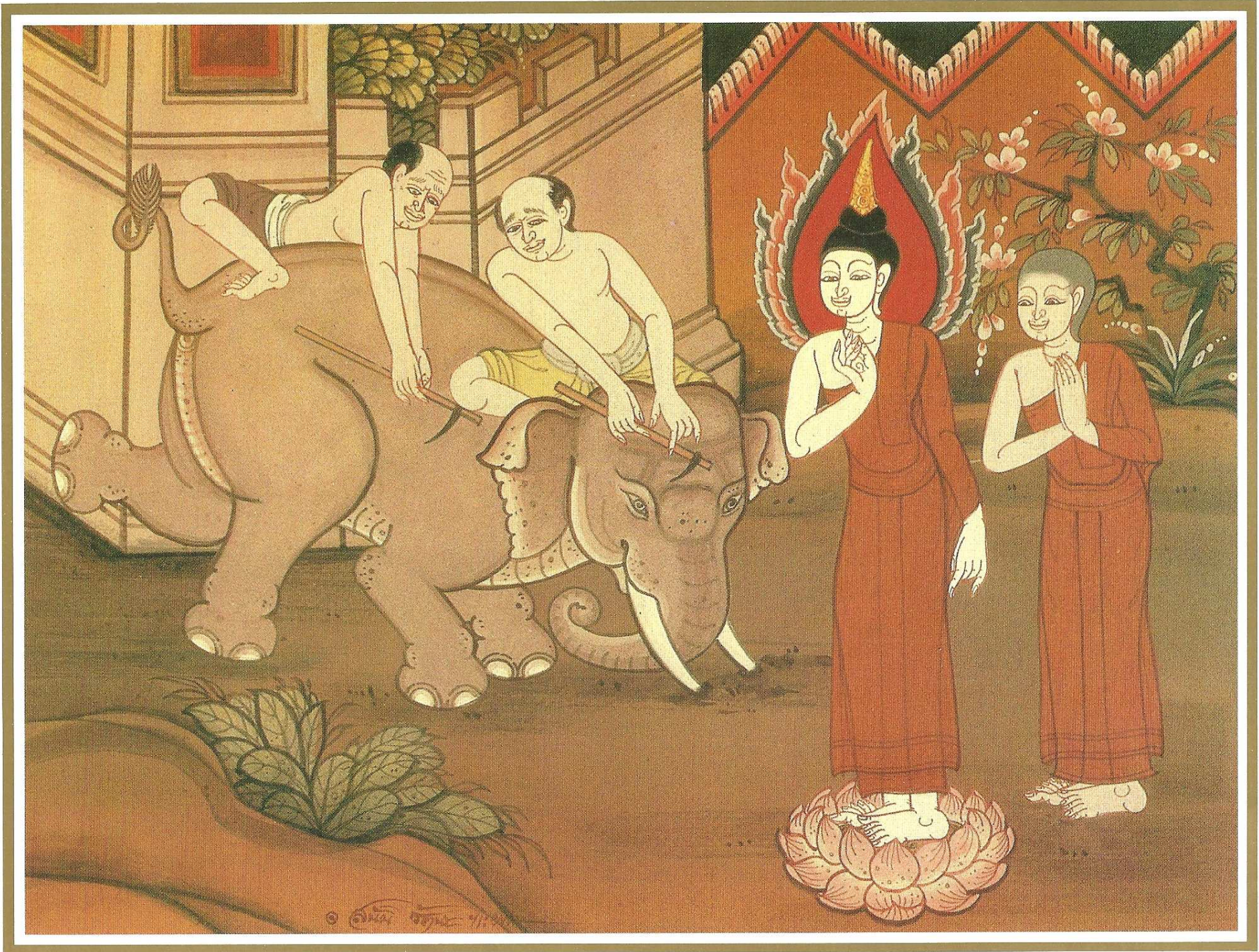
ทรงแสดงธรรมโปรดพระองค์อุลิมาล

พระพุทธเจ้า ทรงกลับใจพระองค์อุลิมาลจากการเป็นฆาตกรมาเป็นพระภิกษุ
ในพระพุทธศาสนา

Preaching Angulimala

The Lord Buddha converted Angulimala from being a murderer to a
Buddhist monk.

ช้างไม่อาจทำอันตรายพระพุทธเจ้า

พระเทวทัตศิษย์ทรยศของพระพุทธเจ้า ดิดลिनบนนายควาญช้างให้ปล่อยช้างตรงไป
จะประหารพระบรมศาสดา แต่ด้วยพระเมตตาจิตของพระองค์ ช้างกลับไปคุกเข่าอยู่
ต่อหน้าพระพักตร์

The Elephant Couldn't Hurt the Buddha

Bribed by Devadatta, the rebel disciple of the Buddha, the mahout let
the elephant charge to kill the Master. But through the Lord's loving
kindness the elephant knelt down in front of the Buddha.

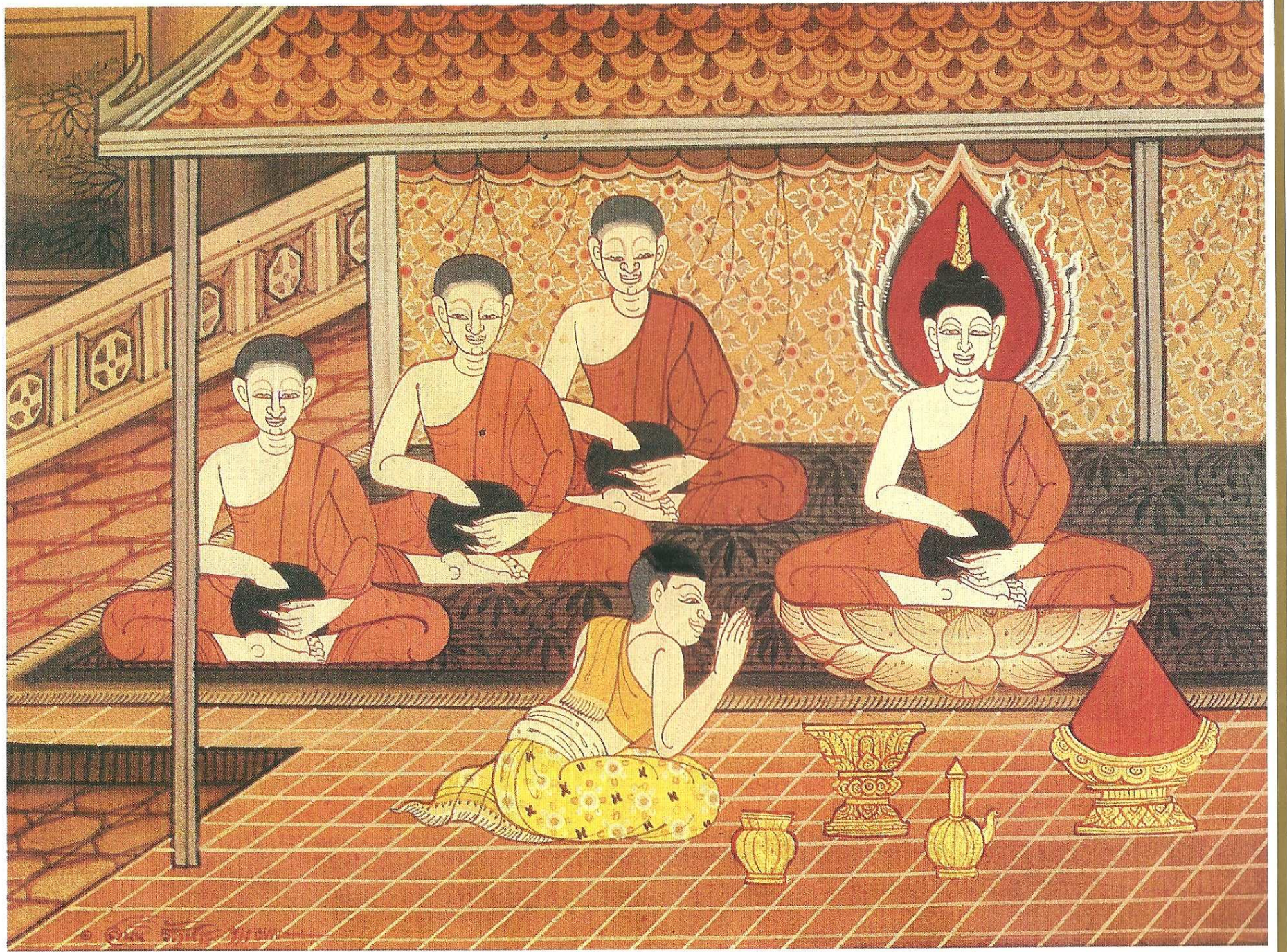
พระโมคคัลลานะถูกประทุษร้าย

พระโมคคัลลานะ พระอัครสาวกรูปหนึ่งของพระพุทธเจ้า ถูกกลุ่มอาชญากรทำร้าย
ด้วยการว่าจ้างของกลุ่มผู้ริษยา

Ven. Moggalana Was Hurt

Venerable Moggalana, one of the Lord's pre-eminent disciples, was
hurt by the gangsters who were hired by a jealous group.

พระกระยาหารมื้อสุดท้าย

ได้รับนิมนต์ให้ไปเสวยพระกระยาหาร ณ บ้านของนายจุนทะ บุตรช่างทอง พระศาสดา
ได้เสวยพระกระยาหารมื้อสุดท้าย ณ ที่นั้น

The Last Meal of the Lord Buddha

Being invited to take food at the house of Cunda, the goldsmith's son,
the Master had His last meal there.

การประชวรของพระพุทธเจ้า

เมื่อเสด็จออกจากบ้านของนายจุนทะไปแล้ว ในการเดินทางไปสู่กรุงกุสินารา ซึ่งมีพระพุทธพระประสงค์จะเสด็จปรินิพพาน ณ ป่าไม้สาละซึ่งตั้งอยู่ใกล้เคียง พระศาสตาก็ทรงพระประชวร

The Buddha's Sickness

Leaving Cunda's house on His way to Kusinara where He intended to pass away at the Sala tree forest nearby, the Buddha became sick.

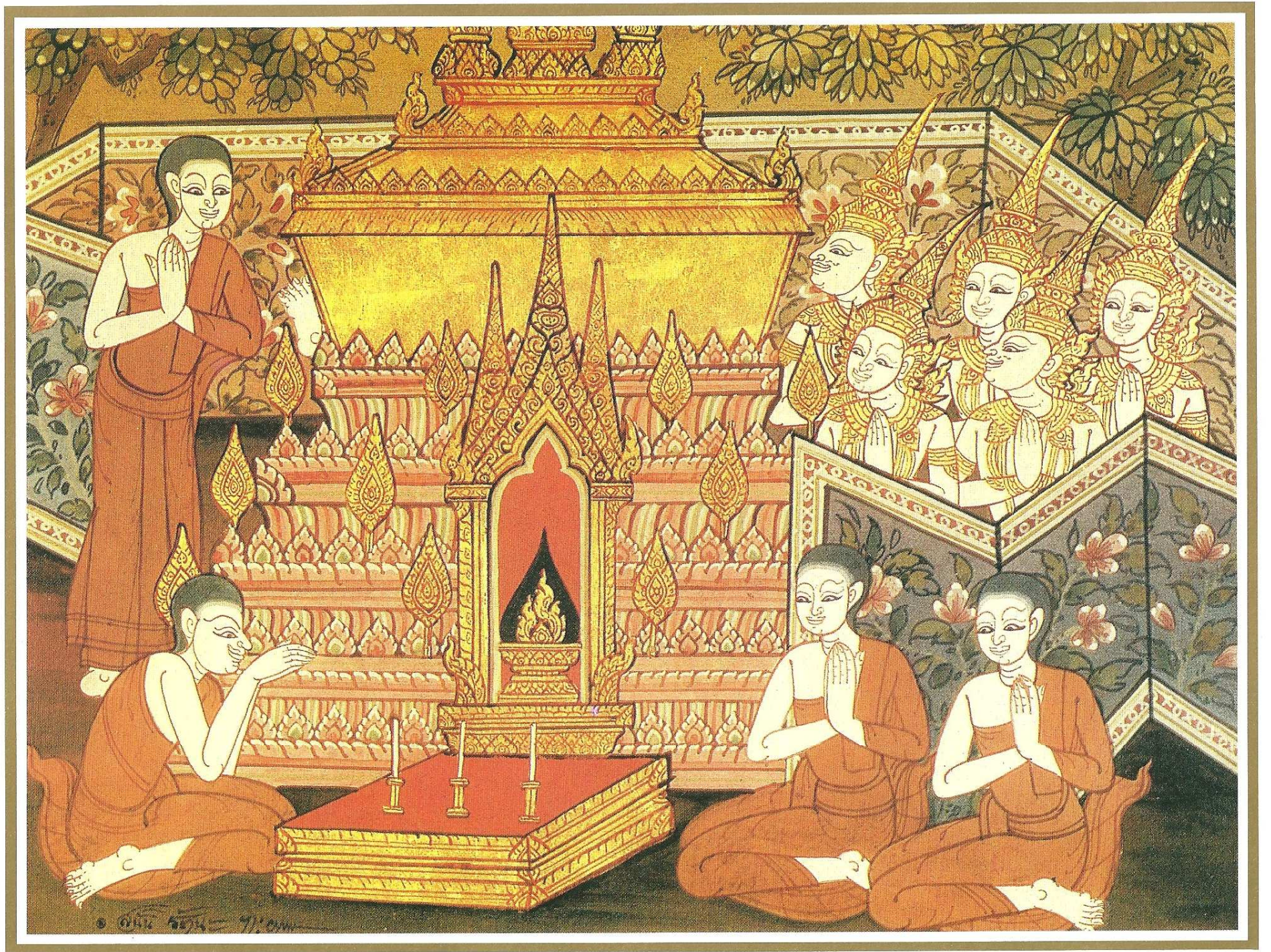
การปรินิพพาน

เมื่อทรงสั่งสอนสาวกองค์สุดท้าย คือ สุกัททะปริพาชกแล้ว พระพุทธเจ้าก็
เสด็จดับขันธปรินิพพานในวันวิสาขปุณณมี

Passing Away into Parinibbana

Preaching His last disciple, Subhadda, the Wanderer, the Lord Buddha
passed away into Parinibbana on the Vesakha Full Moon Day.

การถวายพระเพลิงพระพุทธรูป

พระพุทธสาวกและเหล่ากษัตริย์มัลละแห่งกรุงกุสินารา จัดการถวายพระเพลิง
พระพุทธรูป

Cremation of the Buddha's Body

The Lord's spiritual disciples and groups of Malla monarchs of Kusinara
arranged the cremation of the Master's body.

การแจกพระบรมสารีริกธาตุ

โทณะ พราหมณ์ ได้รับมอบหมายให้แจกพระบรมสารีริกธาตุและพระอังคาร
แก่อาณาจักรต่าง ๆ ซึ่งส่งทูตมาขอรับส่วนแบ่ง

Distribution of His Relics

Dona, the Brahmin, was entrusted to distribute the Buddha's relics and
ashes to various kingdoms which sent their messengers to ask for
some portions.

ภาคผนวก

พุทธประวัติสังเขป

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความรู้ เพราะเกิดจากพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นพระบรมศาสดาองค์สำคัญยิ่งพระองค์หนึ่งของโลก

พระพุทธเจ้านั้น เป็นพระโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ และพระนางมหายามีประวัติความเป็นมาปรากฏตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างชัดเจน พระประวัติของพระพุทธองค์นั้นพึงทราบโดยสังเขปดังต่อไปนี้

ชาติภูมิ ทางภาคเหนือสุดของชมพูทวีป (อินเดียโบราณ) มีรัฐที่อุดมสมบูรณ์รัฐหนึ่ง ชื่อ "สักกะ" หรือ "สักกชนบท" ตั้งอยู่ในลุ่มแม่น้ำโรหิณี ซึ่งปัจจุบันนี้อยู่ในประเทศเนปาล กรุงกบิลพัสดุ์เป็นเมืองหลวงของรัฐนี้ กษัตริย์ศากยวงศ์ทรงปกครองรัฐนี้สืบต่อกันมาโดยลำดับ จนถึงรัชสมัยของพระเจ้าสีหหนุ ซึ่งมีพระนางกัญญาเป็นพระอัครมเหสี ต่อมาพระเจ้าสีหหนุได้ทรงจัดให้พระราชโอรสองค์ใหญ่พระนามว่า สุทโธทนะ ได้อภิเษกสมรสกับพระนางมหายา พระราชธิดาของพระเจ้าอัญชนะ และพระนางยโสธราอัครมเหสี แห่งกรุงเวทหะ โดยทรงประกอบพระราชพิธีขึ้น ณ อโคกอุทยาน กรุงกบิลพัสดุ์ เมื่อพระเจ้าสีหหนุสวรรคตแล้ว พระเจ้าสุทโธทนะก็ได้สวามิภักดิ์สืบพระวงศ์ต่อมา

ประสูติ เมื่อก่อนพุทธศักราช ๘๑ ปี พระนางมหายา อัครมเหสีของพระเจ้าสุทโธทนะ แห่งกรุงกบิลพัสดุ์ทรงพระสุบินว่า ลูกข้างเผือกเชือกหนึ่ง เข้าสู่ครรภ์ของพระนาง หลังจากนั้นไม่นานนัก พระนางก็ทรงพระครรภ์ เมื่อพระครรภ์แก่จวนครบไตรมาสแล้ว พระนางมหายาทรงมีพระประสงค์จะเสด็จกลับไปประทับที่กรุงเวทหะชั่วคราว เพื่อประสูติพระโอรสในราชตระกูลของพระนางตามประเพณี ถึงวันเพ็ญเดือนวิสาขะ (ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ก่อนพุทธศักราช ๘๐ ปี) พระนางก็เสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์พร้อมด้วยราชบริวารแต่เวลาเช้า พอใกล้เที่ยงวันก็เสด็จถึงลุมพินีวันราชอุทยาน อันตั้งอยู่กึ่งทางระหว่างกรุงกบิลพัสดุ์กับกรุงเวทหะ จึงเสด็จแวะเข้าไปประทับพักผ่อนที่ใต้ต้นสาละ ทันทันนั้นพระนางก็ประสูติพระครรภ์และประสูติพระโอรส (พระพุทธเจ้า) ความทราบถึงพระเจ้าสุทโธทนะ ก็โปรดให้รับพระนางพร้อมด้วยพระโอรสเสด็จกลับสู่กรุงกบิลพัสดุ์

หลังจากประสูติแล้ว ๕ วัน ได้มีการประกอบพระราชพิธีมงคลเฉลิมพระนามพระราชโอรสว่า "สิทธัตถกุมาร" ในพระราชพิธีนี้ได้เชิญพราหมณ์ ๑๐๘ คน เข้ามาฉันอาหารในพระราชวัง และให้มีการทำนายพระลักษณะของเจ้าชายสิทธัตถะตามธรรมเนียมด้วย คณะพราหมณ์เหล่านั้น เมื่อตรวจดูพระลักษณะก็ถ้วนแล้ว ส่วนมากได้ร่วมกัน

ทำนายพระลักษณะว่ามีคติเป็น ๒ อย่าง คือ ถ้าเจ้าชายสิทธัตถะนี้อยู่ครองราชสมบัติก็จักได้เป็นพระจักรพรรดิ แต่ถ้าเสด็จออกทรงผนวช ก็จักได้เป็นพระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาเอกของโลก แต่มีพราหมณ์หนุ่มคนหนึ่งในคณะพราหมณ์เหล่านั้น ชื่อ โกณฑัญญะ ได้ทำนายพระลักษณะยืนยันว่ามีคติเพียงอย่างเดียว โดยทำนายว่า เจ้าชายสิทธัตถะนี้จะต้องเสด็จออกทรงผนวชและจะต้องได้เป็นพระพุทธเจ้าอย่างแน่นอน

ครั้นถึงวันที่ ๗ นับแต่วันประสูติ พระนางมหายาพระราชชนนีก็เสด็จสวรรคต เจ้าชายสิทธัตถะจึงอยู่ในความอภิบาลของพระนางปชาบดีโคตมี ผู้เป็นพระมาตุจฉา (พระน้านาง) ของพระองค์ ซึ่งได้ทรงเป็นพระมเหสีของพระเจ้าสุทโธทนะสืบต่อมา

ทรงศึกษาและอภิเษกสมรส เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะทรงเจริญวัยแล้ว ก็ทรงได้รับการศึกษาศิลปวิทยาการต่าง ๆ ตามแบบกษัตริย์ในสมัยนั้น โดยพระราชบิดาได้ทรงมอบให้ครูวิทามิตร ผู้มีชื่อเสียงที่สุดในเวลานั้น เป็นผู้รับภาระถวายการศึกษาอบรม เจ้าชายสิทธัตถะทรงมีพระปรีชาเฉลียวฉลาดยิ่ง สามารถจบการศึกษาอบรมแต่เมื่อมีพระชนม์เพียง ๑๕ พรรษา นำความปรีดาปราโมทย์มาสู่พระราชบิดา พระประยูรญาติและพระอาจารย์เป็นอย่างดี เมื่อพระชนม์ได้ ๑๖ พรรษา ได้ทรงอภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงพิมพา หรือยโสธรา พระราชธิดาพระเจ้าสุทโธทนะ กษัตริย์ศากยวงศ์แห่งกรุงเวทหะ พระราชพิธีอภิเษกสมรสได้จัดขึ้น ณ กรุงกบิลพัสดุ์ ท่ามกลางพระประยูรญาติทั้ง ๒ ฝ่าย ภายหลังการอภิเษกสมรส ได้ทรงดำรงพระยศเป็นรัชทายาท แห่งกรุงกบิลพัสดุ์ พระราชบิดาทรงสร้างปราสาทใหม่ให้ประทับ ๓ หลัง เพื่อทรงสำราญตลอด ๓ ฤดูกาล ทรงเพียบพร้อมด้วยโลภียสุขอยู่จนพระชนมายุได้ ๒๙ พรรษา และพระนางพิมพา พระวรชายาก็ทรงพระครรภ์ในปีนั้น

ทรงผนวช ในปีที่ทรงมีพระชนมายุได้ ๒๙ พรรชานั้นเอง เจ้าชายสิทธัตถะผู้เป็นรัชทายาทได้เสด็จประพาสพระราชอุทยาน ๔ ครั้ง ได้ทอดพระเนตรเห็น คนแก่ คนเจ็บไข้ คนตาย และสมณะ ตามลำดับ ในการเสด็จประพาส ๓ ครั้ง พระองค์ทรงสลดพระทัยในความทุกข์ยาก และความไม่เที่ยงแท้ ความผันแปรของชีวิต ในครั้งที่ ๔ อันเป็นครั้งสุดท้ายที่ได้ทอดพระเนตรเห็นสมณะนั้น พระองค์ทรงพอพระทัยในการทรงผนวช และเมื่อเสด็จจากการประพาสพระราชอุทยานครั้งสุดท้ายนั้นเอง พระองค์ทรงทราบว่าพระนางพิมพา พระวรชายาของพระองค์ได้ประสูติพระโอรส และทรงตัดสินใจเสด็จออกทรงผนวชในคืนวันนั้น โดยทรงมำกัถฐูกะ มีนายฉันทะ เป็นสหาย เสด็จบายพระ-

พักตร์สู่แคว้นมคธตอนใต้ พอเวลาใกล้รุ่งก็เสด็จถึงแม่น้ำโนมา อันเป็นพรมแดนแห่งลักระกับแคว้นมัลละ เสด็จข้ามแม่น้ำโนมาเข้าสู่ฝั่งของแคว้นมัลละ ประทับยับยั้งอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำนั้น ทรงตัดพระเมาลีของพระองค์ด้วยพระขรรค์ แล้วทรงอธิษฐานเพศบรรพชิต ทรงผนวชเป็นสมณะ ณ ฝั่งแม่น้ำนั้น แล้วรับสั่งนายฉันทะให้นำม้ากัณฐกะ และเครื่องทรงกลับกรุงกบิลพัสดุ์ นับแต่รุ่งอรุณวันนั้นเป็นต้นมา พระลัทธิตะก็เสด็จแรมอยู่ที่อนุปิยอัมพวัน แคว้นมัลละ แต่พระองค์เดียวชั่วเวลาราว ๗ วัน

ทรงแสวงหาโมกขธรรมและทรงบำเพ็ญทุกกรกิริยา ต่อมาพระลัทธิตะได้เสด็จจากอนุปิยอัมพวัน แคว้นมัลละ แล้วไปยังที่ต่าง ๆ จนถึงเขตกรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ เพื่อแสวงหาโมกขธรรม (*ความพ้นทุกข์*) ครั้งแรกเสด็จเข้าไปศึกษาอบรมใน สำนักอาหารดาบส กาลามโคตร และสำนักอุทกดาบสรมบุตร ทรงเห็นว่าลัทธิของ ๒ สำนักนั้น ไม่ใช่ทางพ้นทุกข์ได้ จึงทรงอำลาจากสำนักดาบสทั้งสองนั้น เสด็จจาริกแสวงหาโมกขธรรมต่อไปจนถึง ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม อันมีแม่น้ำเนรัญชราไหลผ่าน ได้ประทับอยู่ในป่า ณ ตำบลนี้ ทรงเริ่มบำเพ็ญทุกกรกิริยาโดยประการต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด แต่ก็ไม่ทรงพบทางพ้นทุกข์ได้ ในเวลานั้น พวกปัญจวัคคีย์ คือ ภิกษุ ๕ รูป อันได้แก่ โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ มีความเลื่อมใสในพระลัทธิตะ ด้วยเชื่อว่าพระองค์จะได้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า จึงได้พากันมาเฝ้าปฏิบัติพระองค์ด้วยความเคารพ

ตรัสรู้ นับแต่ปีที่ทรงผนวชจนถึงปีที่ได้ทรงบำเพ็ญทุกกรกิริยาอย่างเคร่งครัดนั้น เป็นเวลา ๖ ปีแล้ว พระลัทธิตะทรงแนพระทัยว่า การบำเพ็ญทุกกรกิริยานั้น ไม่ใช่ทางพ้นทุกข์แน่ และประกอบกับเวลานั้น ท้าวลักระได้เสด็จมาเฝ้า ทรงติดพัน ๓ สายถวาย คือ สายหนึ่งตึงเกินไปมักขาด สายหนึ่งหย่อนเกินไปเสี่ยงไม่เพราะ สายหนึ่งพอดีเสียไพอเพราะ ยิ่งทำให้พระลัทธิตะแนพระทัยยิ่งขึ้นว่า การทำความเพียรเคร่งครัดเกินไปนั้น ไม่ใช่ทางพ้นทุกข์อย่างแน่แท้ พระองค์จึงทรงเลิกบำเพ็ญทุกกรกิริยา ทรงหันมาบำเพ็ญเพียรทางใจ อันได้แก่ สมณะ (*ความสงบ*) และ วิปัสสนา (*ปัญญา*) โดยทรงเริ่มเสวยพระกระยาหารตามปกติ พวกภิกษุปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ เห็นดังนั้น จึงคลายศรัทธาเลิกเฝ้าปฏิบัติ แล้วพากันไปอยู่ป่าอิลิปนตะนมะฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี เป็นเหตุให้พระองค์ประทับอยู่แต่พระองค์เดียว ทำให้ได้รับความวิเวกยิ่งขึ้น ทรงเริ่มบำเพ็ญทางใจ ณ ภายได้ต้นท้าวใหญ่ต้นหนึ่ง

ครั้นอยู่ต่อมาถึงวันเพ็ญเดือนวิสาขะ เวลาเช้า พระองค์เสด็จไปประทับอยู่ที่โคนต้นไทรต้นหนึ่ง ใกล้แม่น้ำเนรัญชรา เวลานั้นนางสุชาดา ธิดาสาวของกมุทพินายบ้านเสนานิคม ตำบลอุรุเวลา ได้จัดข้าวมธุปายาสใส่ถาดทองคำ นำไปบวงสรวงเทวดาที่ต้นไทรนั้นตามลัทธินิยมของตน ครั้นเห็นพระลัทธิตะประทับนั่งอยู่ที่เข้าใจว่าเป็นเทวดา จึงน้อมถวายข้าวมธุปายาสพร้อมทั้งถาดทองคำ แล้วหลีกไป พระลัทธิตะทรงรับข้าวมธุ-

ปายาสแล้วเสด็จไปยังแม่น้ำเนรัญชรา ทรงสร่งสนานพระวรกาย แล้วเสวยข้าวมธุปายาสแล้วทรงลอยถาดลงในกระแสแม่น้ำเนรัญชรา ครั้นแล้วจึงเสด็จไปประทับในดงไม้สาละ ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา

ครั้นอย่างเข้ายามเย็น พระลัทธิตะก็เสด็จจากป่าสาละไปยังต้นอัสสัถพฤกษ์ (*มหาโพธิ์*) ต้นหนึ่ง ซึ่งอยู่ริมฝั่งที่โค้งแม่น้ำเนรัญชราฝั่งตะวันตก ระหว่างทางทรงรับพ่อนพญาครุฑที่คนหาบพญาชายชื่อโสถถิยะน้อมถวาย ๘ พ่อน ทรงนำไปปูลาดเป็นบัลลังก์ที่ควงไม้มหาโพธิ์นั้น แล้วประทับนั่งบนบัลลังก์นั้น ผินพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออกทางแม่น้ำเนรัญชรา ทรงบำเพ็ญเพียรทางใจ คือ ทรงเจริญสมณะและวิปัสสนา ได้บรรลุพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ สำเร็จเป็นพระพุทธรเจ้าในยามสุดท้ายแห่งวันเพ็ญ เดือนวิสาขะ ก่อนพุทธศักราช ๔๕ ปี

ครั้นตรัสรู้แล้ว พระพุทธองค์ได้ประทับเสวยวิมุตติสุขอยู่ ๗ สัปดาห์ ในสถานที่ทั้ง ๗ แห่ง แห่งละสัปดาห์ คือ ที่ต้นมหาโพธิ์ ที่อนิมิสเจดีย์ ที่รัตนจกรมเจดีย์ ที่รัตนมรเจดีย์ ที่ต้นชุปาลนิโครธ ที่ต้นมุจลินท์ (*ต้นจิก*) และที่ต้นราชายตนะ (*ต้นเกด*) ตามลำดับ

ในสัปดาห์ที่ ๕ ระหว่างเวลาที่ประทับอยู่ที่ต้นชุปาลนิโครธนั้น พระพุทธองค์ทรงแก้ปัญหาพราหมณ์ผู้หนึ่งซึ่งทูลถามปัญหาเรื่องความเป็นพราหมณ์ และมีธิดาพญามารทั้ง ๓ คือ นางคันทา นางราคา และจรีติ ได้มาทำการยั่วยวนพระองค์ให้ทรงหันไปลุ่มหลงในทางโลก แต่ไม่เป็นผล ในสัปดาห์ที่ ๖ ระหว่างเวลาที่ประทับอยู่ที่ต้นมุจลินท์นั้น มีฝนตกตลอดสัปดาห์ พญานาคชื่อ มุจลินท์ ให้มาถวายอารักขา ป้องกันพระองค์มิให้เปียกฝน และมีให้กระเทบลมหนาว ในสัปดาห์ที่ ๗ ระหว่างเวลาที่ประทับอยู่ใต้ต้นราชายตนะนั้น มีพ่อค้า ๒ คน คือ ตปุสสะ กับ ภัสสิกะ ได้ถวายข้าวสัตตุดก่อนและสัตตุดผงแก่พระพุทธองค์ และมีความเลื่อมใสได้ประกาศตนเป็นอุบาสก ถือพระพุทธรูปกับพระธรรมเป็นสรณะ นับเป็นอุบาสกคู่แรกในพระพุทธศาสนา

ทรงแสดงปฐมเทศนา และได้ปฐมสาวก ครั้นต่อมาถึงตอนเย็นวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือนอาสาฬหะ (*เดือน ๘*) พระพุทธองค์ได้เสด็จจากตำบลอุรุเวลาเสนานิคมถึงป่าอิลิปนตะนมะฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี ในวันรุ่งขึ้นอันเป็นวันเพ็ญเดือนอาสาฬหะ ได้ทรงแสดงพระปฐมเทศนา คือ พระธรรมจักกัปปวัตตนะสูตร โปรดภิกษุปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ อันเป็นเทศนาถันท์แรกในพระพุทธศาสนา เมื่อจบธรรมเทศนาแล้ว ท่านโกณฑัญญะ (*อัญญาโกณฑัญญะ*) ได้ธรรมจักขุ คือ ได้ดวงตาเห็นธรรม อันได้แก่ การได้บรรลุพระโสดาปัตติผล และได้ขออุปสัมปทา นับเป็นพระสงฆ์สาวกองค์แรกในพระพุทธศาสนา ต่อแต่นั้นมาก็ทรงสั่งสอนท่านทั้ง ๔ จนได้บรรลุโสดาปัตติผล และได้อุปสัมปทาเป็นพระสงฆ์ด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทาถ้วนทุกองค์ ต่อมาถึงวันแรม ๘ ค่ำ เดือนสวามะ (*เดือน ๕*) พระ-

พุทธองค์ได้ทรงแสดงอนัตตลักขณสูตรโปรดท่านทั้ง ๕ จนได้บรรลุพระอรหัตตผล สำเร็จเป็นพระอรหันต์ถ้วนทั้ง ๕ องค์ ในวันนั้น จึงนับเป็นพระอรหันต์เกิดขึ้นในโลก รวมทั้งพระพุทธองค์ด้วยเป็น ๖ องค์

ทรงโปรดชาวเมืองพาราณสี ต่อมา เมื่อประทับจำพรรษาอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน อันเป็นพรรษาแรกนั่นเอง พระพุทธองค์ก็ได้ทรงแสดงอนุพาฬิกโกโปรดกฺขณสูตรชื่อ ยสสะ ซึ่งเป็นบุตรเศรษฐีชาวเมืองพาราณสีให้ได้บรรลุพระอรหัตตผล สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ได้อุปสมบทด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา นับเป็นพระอรหันต์องค์ที่ ๗ ในโลก ทั้งได้ทรงแสดงโปรดเศรษฐีบิดาพระยสสะให้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้ประกาศตนเป็นอุบาสก และนับเป็นอุบาสกคนแรกในพระพุทธศาสนาที่ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ทั้งได้โปรดมารดาและภรรยาของท่านยสสะให้เลื่อมใส ได้ประกาศตนเป็นอุบาสิกา ซึ่งเป็นอุบาสิกาผู้แรกในพระพุทธศาสนาที่ถือพระรัตนตรัยเป็นสรณะ

ต่อแต่นั้นมา ๒-๓ วัน พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงธรรมโปรดบุตรเศรษฐีเมืองพาราณสี ผู้เป็นสหายของท่านยสสะทั้ง ๔ คน ชื่อ-วิมลละ สุพาหุ ปณณชิ และควัมปติ ให้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ได้อุปสมบทด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา นับเป็นพระอรหันต์ในโลกจำนวน ๑๑ องค์ ต่อมาอีกไม่นานนัก สหายของท่านยสสะซึ่งเป็นชาวชนบทจำนวน ๕๐ คน ก็ได้บวชตามท่านยสสะ พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมโปรดให้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ได้อุปสมบทด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทาทั่วทุกองค์ นับจำนวนพระอรหันต์ในโลกเพิ่มขึ้นเป็น ๖๑ องค์

ทรงส่งพระสาวกไปประกาศพระพุทธศาสนา เมื่อมีพระอรหันต์สาวกจำนวนมากถึง ๖๐ องค์ และเวลานั้นก็ได้สิ้นฤดูฝนแล้ว พระพุทธองค์ทรงเห็นว่าเป็นโอกาสดี สมควรส่งพระสาวกไปประกาศพระพุทธศาสนาแล้ว จึงมีพระพุทธานุญาตส่งพระอรหันต์สาวก ให้จาริกไปในที่ต่าง ๆ เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน โดยให้แยกย้ายกันไป มิให้ไปรวมกัน ให้ไปแสดงธรรมประกาศพระพุทธศาสนาให้แพร่หลาย ส่วนพระองค์เองก็จะเสด็จไปยังตำบลอูรุเวลา กรุงราชคฤห์ เพื่อประกาศพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน

ทรงโปรดภิกษุทวิคคีย์และชฎิล เมื่อทรงส่งพระสาวกออกจาริกไปแล้ว พระพุทธองค์จึงเสด็จไปยังตำบลอูรุเวลาแต่พระองค์เดียว ระหว่างทางได้เสด็จแวะเข้าไปพักนอนที่ไร่ฝ้ายแห่งหนึ่ง ณ ที่นี้ พระองค์ได้ทรงพบชายหนุ่มจำนวน ๓๐ คน เป็นสหายกันเรียกว่าภิกษุทวิคคีย์ ซึ่งได้พากันออกติดตามหาภรรยาของหนุ่มคนหนึ่งที่ได้ขโมยของหนีไป พระพุทธองค์จึงตรัสเตือนว่า จะตามหาหญิงหรือตนเองดี แล้วทรงแสดงธรรมโปรดให้ได้บรรลุมรรคผล ประทานเอหิภิกขุอุปสัมปทา (คือการบวชให้ด้วยพระองค์เองด้วยการตรัสว่า *จงมาเป็นภิกษุเถิด*) แล้วทรงส่งไปประกาศพระพุทธศาสนาทั้ง ๓๐ องค์

หลังจากที่ทรงโปรดพวกภิกษุทวิคคีย์แล้ว ตอนบ่ายวันนั้น พระพุทธองค์ก็เสด็จ

จากไร่ฝ้าย พอเวลาพลบค่ำก็เสด็จถึงตำบลอูรุเวลาริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ณ ตำบลนี้ พระองค์ได้ทรงโปรดชฎิล ๓ พี่น้องที่ตั้งอาศรมบำเพ็ญพรตอยู่ที่ตำบลนี้ คือ ชฎิลผู้พี่ใหญ่ชื่อ อูรุเวลกัสสป น้องคนกลางชื่อ นทีกัสสป น้องคนเล็กชื่อ คยากัสสป คุมบริวาร (รวมทั้งตัวเองด้วย) คนละ ๕๐๐, ๓๐๐ และ ๒๐๐ โดยตั้งอาศรมอยู่ตอนเหนือแม่น้ำเนรัญชรา ที่คิ่งแม่น้ำตอนกลาง และที่คิ่งแม่น้ำตอนใต้สุดโดยลำดับ โดยทรงแสดงอาทิตตปริยายสูตรโปรดชฎิลเหล่านั้นให้ได้บรรลุมรรคผล สำเร็จเป็นพระอรหันต์ทั้ง ๑,๐๐๐ รูป ประทานเอหิภิกขุอุปสัมปทาทั่วทุกรูป

ทรงโปรดพระเจ้าพิมพิสารและทรงได้พระอัครสาวก เมื่อทรงโปรดชฎิล ๓ พี่น้อง พร้อมทั้งบริวารและทรงพักอยู่ที่ตำบลคยาสิละพอสมควรแล้ว พระพุทธองค์ได้ทรงพาพระอรหันต์ผู้เป็นชฎิลจำนวน ๑,๐๐๐ รูปนั้น เสด็จไปยังกรุงราชคฤห์ นครหลวงแห่งแคว้นมคธ เสด็จเข้าประทับอยู่ที่สวนลัญจิววัน ใกล้พระราชวังพระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าพิมพิสารทรงทราบข่าวนี้ ก็ได้เสด็จไปเฝ้า พร้อมด้วยข้าราชการและประชาชนจำนวนมาก พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมโปรดให้ได้บรรลุธรรมและมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา พระเจ้าพิมพิสารทรงมีพระราชศรัทธาถวายพระเวฬุวัน (*สวนไผ่*) เพื่อเป็นวิหาร (*วัด*) แก่พระสงฆ์ มีพระพุทธองค์เป็นประมุข ซึ่งนับเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา

พระพุทธองค์พร้อมด้วยพระอรหันต์จำนวน ๑,๐๐๐ องค์นั้น ได้ประทับอยู่ที่พระเวฬุวันวิหารต่อมาจนถึงวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน มาฆะ (*เดือน ๓*) เวลานั้น ปริพาชกมีชื่อ ๒ คน คือ อุปติสสะ และ โกลิตะ เป็นสหายกัน ได้พาบริวาร (*รวมทั้งตัวเองด้วย*) จำนวน ๒๕๐ คน เข้าไปเฝ้าพระพุทธองค์ที่พระเวฬุวันวิหาร พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมโปรดประทานเอหิภิกขุอุปสัมปทาถ้วนทุกคน ปริพาชกที่เป็นบริวารได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ทั่วทุกคน ส่วนอุปติสสะและโกลิตะ ผู้เป็นหัวหน้ายังมีได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ในวันนั้น ครั้นต่อมาอีก ๗ วัน พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมโปรดท่านโกลิตะ ให้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ครั้งต่อมาถึงวันเพ็ญเดือนมาฆะ (*ขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๓*) พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมแก่ที่ชนชะปริพาชกที่ถ้ำสุกรชตา (*ถ้ำที่สุกรชุด*) ข้างเขาคิชฌกูฏ ท่านอุปติสสะนั่งถวายงานพัดพระพุทธองค์อยู่ ได้ฟังพระธรรมเทศนานั้นแล้ว ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์

ต่อมาพระพุทธองค์ทรงยกย่องพระอุปติสสะ เป็นพระอัครสาวกเบื้องขวา ปรากฏพระนามว่า พระสารีบุตรอัครสาวก ยกย่องพระโกลิตะเป็นพระอัครสาวกเบื้องซ้าย ปรากฏนามว่า พระมหาโมคคัลลานะอัครสาวก

ทรงเปิดประชุมจาตุรงคสันนิบาต ในตอนบ่ายแห่งวันเพ็ญเดือนมาฆะวันนั้น ขณะที่พระพุทธองค์เสด็จกลับจากถ้ำสุกรชตา ข้างเขาคิชฌกูฏมาถึงพระเวฬุวัน

วิหาร พระสงฆ์อรหันตสาวกจำนวน ๑,๒๕๐ องค์ ก็ได้มาชุมนุมพร้อมกันเฉพาะพระ-
พักตร์ ต่างองค์ต่างมุ่งมาเฝ้าพระพุทธองค์ในเวลาเดียวกัน ซึ่งการประชุมสงฆ์ครั้งนี้
ประกอบด้วยองค์ ๔ จึงเรียกว่า จาตุรงคสันนิบาต คือ

(๑) วันนั้นเป็นวันมาฆปุณณมี วันอุโบสถขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนมาฆะ

(๒) พระอริยสงฆ์จำนวน ๑,๒๕๐ องค์ มาประชุมกันโดยมิได้มีการนัดหมาย

(๓) พระอริยสงฆ์ทั้งหมดนั้นล้วนเป็นพระอรหันต์ผู้ได้อภิญญา ๖

(๔) พระอริยสงฆ์ทั้งนั้น ล้วนเป็นเอหิภิกขุคือ ได้รับการอุปสมบทจากพระ-
พุทธองค์เอง พระพุทธองค์ทรงเห็นว่าการประชุมประกอบด้วยองค์ ๔ ดังกล่าวนี เป็น
โอกาสดียิ่งที่จะได้ทรงแสดงหลักการสำคัญทางพระพุทธศาสนา จึงทรงเปิดการประชุม
และทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์ในที่ประชุมนั้น

ทรงโปรดพระพุทธบิดา พระนางพิมพาและราหุล ต่อจากวันเพ็ญ
เดือนมาฆะนั้นมา พระพุทธองค์ได้ทรงส่งพระอริยสาวกจำนวน ๑,๒๕๐ องค์นั้นออกไป
ประกาศพระพุทธศาสนา กิตติศัพท์ได้เลื่องลือไปถึงกรุงกบิลพัสดุ์ว่าพระพุทธองค์ เมื่อ
ได้ตรัสรู้แล้ว ได้เสด็จจาริกโปรดเวไนยชนให้เลื่อมใสออกบวชเป็นพระสงฆ์ และเป็น
อุบาสกอุบาสิกา ได้สำเร็จมรรคผลเป็นจำนวนมาก ขณะนี้กำลังประทับอยู่ที่พระเวฬุวัน
วิหาร กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ พระเจ้าสุทโธทนะ พระพุทธบิดาทรงทราบกิตติศัพท์นั้น
แล้ว จึงทรงส่งทูตมาทูลอาราธนาพระพุทธองค์ให้เสด็จไปกรุงกบิลพัสดุ์ แต่ส่งทูตมา
อย่างนี้ถึง ๙ ครั้ง พระพุทธองค์ยังมีได้เสด็จ ต่อมาอย่างเข้าปีที่ ๒ นับแต่ตรัสรู้ พระเจ้า
สุทโธทนะจึงทรงส่งทูตมาอาราธนาอีก โดยทรงมอบให้กาฬุทายีอำมาตย์เป็นหัวหน้า
คณะทูตที่มาตรานี้ก็ได้บวชเป็นพระสงฆ์ และได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ทั้งคณะ ครั้นย่าง
เข้าฤดูร้อนพระกาฬุทายีจึงทูลอาราธนาพระพุทธองค์เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ตามคำอาราธนา
ของพระพุทธบิดา พระพุทธองค์พร้อมด้วยพระอริยสงฆ์จำนวน ๒ หมื่นรูป จึงได้เสด็จ
ไปโดยมีพระกาฬุทายีเป็นผู้นำทางเสด็จดำเนินเป็นเวลา ๖๐ วันก็ถึงกรุงกบิลพัสดุ์ ประทับ
อยู่ที่นิโครธารามใกล้ป่ามหาวัน ซึ่งพระญาติจัดไว้ถวาย ได้ทรงแสดงเวสสันดรชาดก
โปรดพระประยูรญาติให้เลื่อมใส วันรุ่งขึ้นได้เสด็จออกบิณฑบาตโปรดประชาชนใน
กรุงกบิลพัสดุ์ ในการเสด็จเยือนกรุงกบิลพัสดุ์ครั้งนั้นนอกจากได้ทรงแสดงเวสสันดรชาดก
โปรดพระประยูรญาติให้เลื่อมใสดังกล่าวแล้ว ยังทรงแสดงธรรมโปรดพระพุทธบิดา
ให้สำเร็จเป็นพระสกทาคามี โปรดพระนางปชาบดีโคตมี และพระนางพิมพาให้สำเร็จ
เป็นพระโสดาบัน และโปรดให้พระราหุลกุมารบรรพชาเป็นสามเณรองค์แรกในพระ-
พุทธศาสนา โดยทรงมอบให้พระสารีบุตรเป็นพระอุปัชฌาย์ อยู่จำเนียรกาลต่อมา พระ-
ราหุลได้อุปสมบทและได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์

เสด็จแคว้นโกศล เมื่อประทับอยู่ที่กรุงกบิลพัสดุ์เป็นเวลาพอสมควรแล้ว

พระพุทธองค์ได้เสด็จจากกรุงกบิลพัสดุ์กลับไปยังกรุงราชคฤห์ ประทับอยู่ที่ลีสปาวัน (*ป่า
สี่เสี้ยวหรือป่ากะทุมลือก*) ครั้งนั้นเศรษฐีชาวเมืองสาวัตถี แคว้นโกศล ชื่อ อนาถปิณฑิกะ
(*เดิมชื่ออุทตตะ*) ได้ไปทำธุรกิจที่กรุงราชคฤห์ และเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ ได้ฟังพระธรรมเทศนา
ของพระพุทธองค์แล้วได้สำเร็จเป็นพระโสดาบัน ได้ทูลอาราธนาพระพุทธองค์เสด็จไป
กรุงสาวัตถี แล้วตนเองได้กลับไปเมืองสาวัตถีก่อน เพื่อเตรียมการรับเสด็จพระพุทธองค์
และได้สร้างพระเชตวันมหาวิหารเตรียมถวาย

ต่อมา พระพุทธองค์ได้เสด็จไปเมืองสาวัตถี ตามคำทูลอาราธนาของท่านเศรษฐี
นั้น เมื่อเสด็จถึงแล้ว ท่านเศรษฐีก็ถวายการต้อนรับเป็นอย่างดีด้วยความเคารพเลื่อมใส
เป็นอย่างยิ่ง และได้ถวายพระเชตวันมหาวิหารแด่พระสงฆ์ มีพระพุทธองค์เป็นประมุข
พระพุทธองค์ทรงรับพระวิหารไว้ในพระพุทธศาสนา ทรงอนุโมทนาแสดงธรรมกถา
โปรดตามควรแก่อัธยาศัย ระหว่างที่ประทับอยู่ที่พระเชตวันมหาวิหารนี้ พระพุทธองค์
ได้ทรงแสดงธรรมโปรดพระเจ้าปเสนทิโกศลให้ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและทรง
โปรดพระนางมัลลิกาอัครมเหสีให้ได้ดวงตาเห็นธรรม

ครั้งนั้น เหตุการณ์ภายในเมืองสาวัตถีกำลังปั่นป่วน เพราะมีโจรใจเหี้ยมคน
หนึ่งชื่อ "องคุลิมาล" ได้ออกอาละวาดฆ่าคนเป็นจำนวนมาก โดยตัดนิ้วมือของคนที่ถูก
ฆ่าคนละนิ้วคล้องเป็นพวงมาลัยได้ ๙๙๙ นิ้ว ยังเหลือเพียงนิ้วเดียวก็จะครบ ๑,๐๐๐
นิ้วตามต้องการ เวลานั้นมารดาขององคุลิมาลคิดถึงลูกมาก ประสงค์จะไปเยี่ยมลูก
พระพุทธองค์ทรงเห็นว่าหากองคุลิมาลได้พบมารดา ก็จะมามารดาของตนเสีย จะเป็น
บาปหนัก จึงเสด็จไปโปรดองคุลิมาลให้มีความเลื่อมใสให้บวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธ-
ศาสนา

พระประยูรญาติทรงผนวชตามเสด็จ ครั้งหนึ่งพระพุทธองค์ประทับ
อยู่ที่อนุปิยัมพวันแห่งแคว้นมัลละเวลานั้น กษัตริย์ศากยราชผู้เป็นพระประยูรญาติ ๖
พระองค์ คือ พระภททิยะ พระอนุรุทธะ พระอานนท์ พระภคคุ พระกิมพิละ และ
พระเทวทัต ทรงเลื่อมใสในพระพุทธจริยา ประสงค์จะทรงผนวชตามเสด็จพระพุทธองค์
จึงพร้อมกันชวนนายช่างกลบกรชื่อ อุบาสิ ปากันไปเฝ้าพระพุทธองค์ ณ ที่ประทับ ทูลขอ
อุปสมบท พระพุทธองค์ก็ประทานอุปสมบทให้ตามประสงค์ โดยให้นายช่างกลบกรอุปสมบท
ก่อน กษัตริย์ศากยราชทั้ง ๖ องค์นั้นอุปสมบทในภายหลัง พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมโปรด
ตามควรแก่อัธยาศัย ต่อมาท่านเหล่านั้น นอกจากพระเทวทัตและพระอานนท์ ได้ปฏิบัติ
วิปัสสนาจนได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ส่วนพระอานนท์ได้สำเร็จเป็นพระโสดาบัน พระ-
เทวทัตนั้นได้บรรลุมะบัติ มีอิทธิฤทธิ์ตามวิสัยปุถุชน

ทรงห้ามพระประยูรญาติวิวาทเรื่องน้ำ ครั้งหนึ่ง พระประยูรญาติทั้ง
สองฝ่ายคือ ฝ่ายกรุงกบิลพัสดุ์ และฝ่ายโกถียนคร ได้วิวาทกันด้วยแย่งน้ำในแม่น้ำโรหิณี

เพื่อระบายน้ำไปสู่พื้นที่ทำนาในเขตของตน เริ่มด้วยพวกคนงานทะเลาะกัน แล้วลามไปถึงกษัตริย์ ทั้งสองฝ่ายได้เตรียมอาวุธยกกำลังเข้าประจัญหน้ากัน จนจะเกิดศึกอยู่รอมร่อแล้ว ครั้นนั้น ขณะพระพุทธองค์ประทับอยู่ที่แคว้นลัทธิกะ ทรงเห็นเหตุการณ์เช่นนั้น จึงเสด็จไปโปรดพระประยูรญาติทั้งสองฝ่ายให้ระงับการวิวาทบาดหมางกัน โดยทรงชี้ให้เห็นว่าชีวิตกษัตริย์ ชีวิตคนนั้นแพงกว่าน้ำมากนัก ไม่ควรเห็นน้ำดีกว่าคน พระญาติทั้งสองฝ่ายจึงเลิกวิวาทกันและมีความสามัคคีกัน

ทรงโปรดช้างนาพาทีรี ครั้งหนึ่งพระพุทธองค์ประทับอยู่ที่พระเวฬุวันวิหาร กรุงราชคฤห์ เข้าวันหนึ่ง ขณะที่พระพุทธองค์เสด็จออกบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ พระเทวทัตศิษย์ทรยศของพระพุทธองค์ได้คิดลอบวางยาพิษให้ปล่อยช้างนาพาทีรี เพื่อทำร้ายพระพุทธองค์ตามแผนการ แต่ด้วยเมตตาจิตของพระพุทธองค์ ช้างตกมันก็หายพยศ กลับคุกเข่าหมอบลงตรงพระพักตร์พระพุทธองค์

ถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธบิดา ครั้งหนึ่งพระพุทธองค์ประทับอยู่ที่ภูฏาคารศาลา ป่ามทาวัน ใกล้เมืองเวสาลี แคว้นวัชชี ทรงจำพรรษา ณ ที่นี้เป็นพรรษาที่ ๕ ครั้นนั้นพระพุทธองค์ทรงทราบว่าพระเจ้าสุทโธทนะทรงประชวรหนัก จึงเสด็จไปเยี่ยมพระพุทธบิดาที่กรุงกบิลพัสดุ์ พร้อมด้วยพระอรียสงฆ์พุทธสาวก ครั้นเสด็จถึงแล้ว ได้ทรงแสดงธรรมโปรดพระพุทธบิดาให้ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ หลังจากนั้น ๗ วัน พระพุทธบิดาก็สวรรคต พระพุทธองค์พร้อมด้วยพระสงฆ์และพระประยูรญาติ จึงพร้อมกันจัดถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธบิดา

พระมหาโมคคัลลานะ อัครสาวกถูกประทุษร้าย การที่พระพุทธองค์ได้ประดิษฐานพระพุทธรูปปางนาคปรกในมณฑลประเทศ (ภาคกลางชมพูทวีป) และแพร่หลายไปในที่ต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว นั้น ก็ด้วยการร่วมกำลังกันเผยแผ่ของพุทธบริษัทที่สำคัญคือ พระสงฆ์ พุทธสาวก และบรรดาพระสงฆ์สาวกนั้น ที่สำคัญที่สุดก็คือ พระอัครสาวกทั้ง ๒ คือ พระสารีบุตรเถระ และพระมหาโมคคัลลานะเถระซึ่งเป็นกำลังอันยิ่งใหญ่ของพระพุทธองค์ จึงเป็นที่อิจฉาริษยาของมิถิลกษัตริย์เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะพระมหาโมคคัลลานะผู้มีฤทธิ์มากนั้นมิได้ปล่อยร้ายอยู่ตลอดเวลา ครั้งหนึ่งเมื่อท่านพักจำพรรษาอยู่ที่กาฬศิลา แคว้นมคธ ก็ได้ถูกกลุ่มอาชญากรประทุษร้ายด้วยการว่าจ้างของกลุ่มมิถิลกษัตริย์

แม้พระพุทธศาสนาจะได้เจริญแพร่หลายแล้ว จำนวนพุทธสาวกได้เพิ่มขึ้น พุทธบริษัทมากมายจนนับไม่ถ้วน ถึงกระนั้น พระพุทธองค์มิได้ทรงหยุดยั้งในการทรงบำเพ็ญพุทธกิจ คงเสด็จจาริกไปแสดงธรรมโปรดประชาชนทั่วไปตลอดเวลา ๔๕ พรรษา นับแต่พรรษาแรกที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี จนพรรษาสุดท้ายที่หมู่บ้านเวฬุคาม แขวงเมืองเวสาลี ณ ที่นี้ และพรรษาสุดท้ายนี้ พระพุทธองค์ก็ทรงประชวรหนัก

แต่ทรงข่มเสียดด้วยพระสติสัมปชัญญะ ครั้นออกพรรษาแล้วล่วงวันเพ็ญเดือนมาฆะ พระพุทธร่องค์จึงทรงปลงพระชนมายุสังขาร คือ ทรงกำหนดพระทัยเรื่องพระชนมายุว่าต่อแต่นี้ไปอีก ๓ เดือน พระองค์จักปรินิพพาน

ต่อแต่นั้นมา พระพุทธร่องค์ก็เสด็จจาริกโปรดเวไนยไปในที่ต่าง ๆ จนเสด็จถึงเมืองปาวา เข้าประทับที่สวนมะม่วงของนายจุนทะ บุตรนายช่างทอง ได้เสวยพระกระยาหารมื้อสุดท้ายที่นายจุนทะถวาย ทรงแสดงธรรมโปรดนายจุนทะให้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา แล้วทรงอำลานายจุนทะเสด็จดำเนินต่อไป ผ่านสถานที่ต่าง ๆ ไปโดยลำดับ จนถึงป่าสาละวัน เขตเมืองกุสินารา รับสั่งพระอานนท์ให้ปูลาดที่บรรทมระหว่างต้นสาละคู่หนึ่ง ให้หันพระเศียรไปทางทิศอุดร แล้วประทับสำเร็จสังขาร คือ การบรรทมตะแคงขวา เป็นอนุฐานไสยา คือ การบรรทมโดยมิได้ทรงกำหนดว่าจะทรงลุกขึ้นเมื่อนั้นเมื่อนี้ ณ ตอนบ่ายวันเสด็จถึงนั้น และในคืนวันนั้น สุกัททะปริพาชกได้มาเฝ้าขออุปสมบท พระองค์ก็ทรงอนุญาตให้อุปสมบทเป็นพระสาวกองค์สุดท้ายของพระพุทธองค์ ต่อจากนั้นพระองค์ก็ได้ประทานพระโอวาทแก่ภิกษุสงฆ์ ครั้นถึงยามสุดท้ายแห่งวันเพ็ญเดือนวิสาขะ ก็เสด็จดับขันธปรินิพพาน

ครั้นรุ่งเช้า เมื่อชาวการเสด็จปรินิพพานของพระพุทธองค์ทราบถึงพวกมัลลกษัตริย์และชาวเมืองกุสินาราแล้ว กษัตริย์และประชาชนก็ได้พากันมานมัสการพระบรมพุทธรูป แสดงความโศกเศร้าอาลัยโดยทั่วหน้า ครั้นล่วงไป ๗ วันแล้ว จึงเชิญพระบรมศพไปประดิษฐาน ณ มกุฏพันธเจดีย์ เพื่อถวายพระเพลิงเมื่อพระมหากัสสปเถระ พร้อมด้วยบริวารมาถึง และที่ประชุมพร้อมแล้ว จึงได้พร้อมกันถวายพระเพลิง ครั้นถวายพระเพลิงเสร็จแล้ว พวกมัลลกษัตริย์เมืองกุสินาราก็ได้รวบรวมพระบรมสารีริกธาตุที่เหลืออัญเชิญไปประดิษฐานไว้ ณ สันฐาคารศาลาภายในพระนคร เพื่อเป็นที่สักการบูชาสืบไป ต่อมา มีกษัตริย์และพราหมณ์ตามเมืองต่าง ๆ ได้มาขอพระบรมธาตุ กล่าวคือ กษัตริย์เมืองราชคฤห์ เมืองเวสาลี เมืองกบิลพัสดุ์ เมืองอัลลกะปเป เมืองรามคาม พราหมณ์เมืองเวฐฐีปกะ และเมืองปาวา มัลลกษัตริย์ก็แจกจ่ายถวายโดยทั่วกัน ส่วนโทณพราหมณ์เมืองกุสินาราผู้ทำหน้าที่แบ่งพระบรมธาตุ ได้ทะนุถนอมดวงพระธาตุไว้เป็นที่สักการบูชา

รายนาม
คณะอนุกรรมการจัดทำโลตัสคณูปกรณ์เพื่อการศึกษา

และเผยแพร่ศาสนา

ในการพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ.๒๕๓๐

ประธานอนุกรรมการ

พลโทดำเนียร เลขะกุล

รองประธานอนุกรรมการ

นายสุชีพ ปุญญานุภาพ นายประพัฒน์ แสงวณิช

อนุกรรมการ

นายพิฑูร มลิวัลย์

นายแมนรัตน์ ศรีกรานนท์

นายภิญโญ สุวรรณคีรี

นางสุนน อมรวิวัฒน์

นายอุดม จะโนภาษ

นางวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา

นางรำไพ จารุมาศ

นางสุนันท์ ปัทมาคม

นายสมเชาว์ เนตรประเสริฐ

นายปราโมทย์ สัชฌุกร

นางจีราภา ปัญจศิลป์

นายพงศธร เกษสำลี

อนุกรรมการและเลขานุการ

นางสาวชมภูกา หงษ์สุวรรณ

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

นางอัทธจินดา หงษ์พงษ์

รายนาม

คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจเพื่อจัดทำหนังสือ คำถาม-คำตอบเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

The Ad Hoc Sub-committee for the Preparation of Books on Buddhism

ในการพิมพ์ครั้งที่ ๓ พ.ศ.๒๕๔๒

Third Edition B.E.2542

นายสุชีพ ปุญญานุภาพ	Mr. Sujib Punyanubhab
นายสำรวย สารัตถ์	Mr. Samruay Saratha
นายเสฐียรพงษ์ วรรณปก	Mr. Sathienpong Wannapok
นางอำไพ สุจริตกุล	Mrs. Ambai Sucharitakul
นางสมน อมรวิวัฒน์	Mrs. Sumon Amornvivat
นางฉัตรสุดาภรณ์ กบิลสิงห์	Mrs. Chatsumarn Kabilsingh
นายมาร์ติน พาเรนชิโอ	Mr. Martin Parenchio
นางเบญจมาศ กาญจนวิโรจน์	Mrs. Benjamas Kanjanaviroj
นางอัฉนพรรณ บุญเจริญ	Mrs. Achaphan Buncharoen
นางตรุณี เรืองมณี	Mrs. Darunee Ruangmanee

คณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อจัดทำหนังสือคำถาม-คำตอบเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

จัดพิมพ์เผยแพร่ พุทธศักราช ๒๕๔๒